

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER COMERÇ 19-25
I 42-58. DISTRICTE DE CIUTAT VELLA. BARCELONA

(Codi Servei d'Arqueologia Barcelona 021/18)

Dates intervenció: del 5 de febrer al 2 de març de 2018

Número d'expedient Generalitat Catalunya:
R/N 470 K121 NB2018/ 21476

Arqueòloga directora de la intervenció:

VANESA TRIAY OLIVES

Gestió de la intervenció:

ATICS SL

Mataró, març 2018

ÍNDEX DE CONTINGUTS.

1-	FITXA TÈCNICA.....	5
2-	INTRODUCCIÓ.....	6
3-	MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC DEL JACIMENT.....	7
3.1-	Situació del jaciment.....	7
3.2-	Context geològic.....	7
3.3-	Context geogràfic.....	8
4-	CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.....	11
4.1-	Context històric.....	11
4.2-	Intervencions prèvies.....	12
5-	MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ.....	23
6-	METODOLOGIA.....	26
7-	DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	27
8-	CONCLUSIONS.....	38
9-	BIBLIOGRAFIA.....	41
10-	AUTORITZACIONS ADMINISTRATIVES.....	43

ANNEX 1. FITXES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

ANNEX 2. INVENTARI DE MATERIAL

ANNEX 3 DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 4. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1- FITXA TÈCNICA.

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Comerç 9-25 i 42-58 Codi Servei d'Arqueologia Barcelona 021/18
UBICACIÓ	Districte Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM (ETRS-89)	X:431644.9 Y:4581969.3 Z: 5.70 metres snm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 5 de febrer al 2 de març de 2018
PROMOTOR	BIMSA / Ajuntament de Barcelona
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Vanesa Triay Olives Arqueòleg auxiliar: Jose M. Espejo Blanco

2- INTRODUCCIÓ.

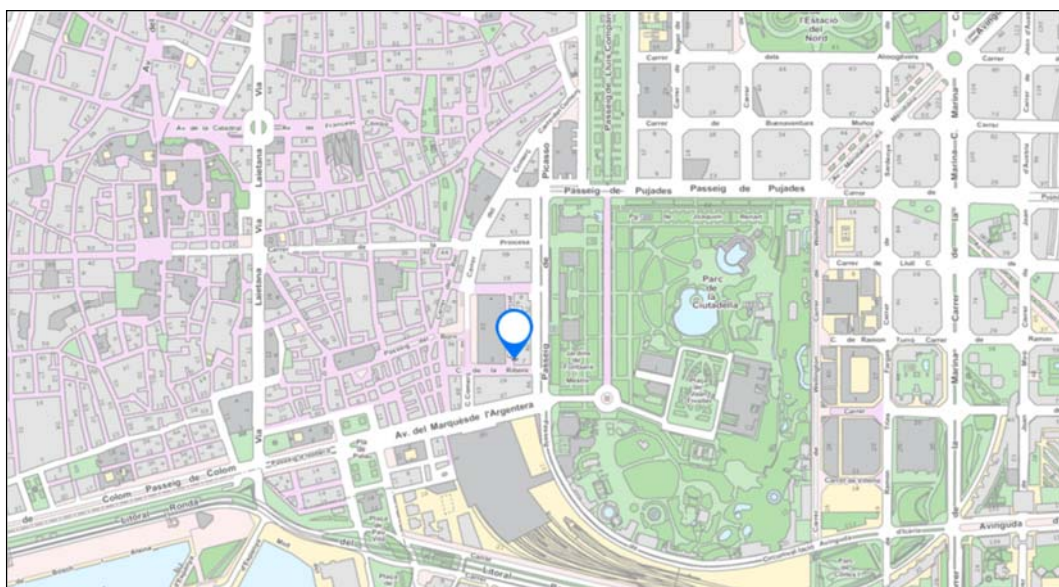
La present memòria arqueològica recull els resultats obtinguts de la intervenció arqueològica preventiva portada a terme al carrer Comerç 19-25 i 42-58 de Barcelona en el marc del projecte d'urbanització del tram de l'esmentat carrer entre els carrers Fusina i Princesa en el decurs dels treballs previs de localització de serveis i restes arqueològiques. Les obres s'han portat a terme entre els dies 12 de febrer i 2 de març de 2018.

La direcció arqueològica d'aquesta intervenció (codi 021/18) ha estat assumida per arqueòloga Vanesa Triay Olives de l'empresa d'arqueologia ATICS S. L Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona.

3- MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC DEL JACIMENT

3.1- Situació del jaciment.

La intervenció es troba dins de l'entramat urbanístic de la ciutat de Barcelona, concretament en el barri de la Ribera.

3.2- Context geològic.

L'estructura geològica del Pla de Barcelona presenta per un costat els materials paleozoics que defineixen la serra de Collserola. Aquesta està formada per pissarres les quals s'assenten damunt d'un basament granític que aflora en algunes zones d'Horta i del Guinardó i que domina a la serra de Marina. Al costat del Vallès, cap a Montcada i Olorda, la serralada presenta formacions de calcàries devòniques que són objecte d'explotació per empreses cimenteres.

Els materials del Secundari venen definits per les calisses dolmòtiques, gresos i argiles vermelles que trobem als turons de la zona nord-est del Pla. En el Terciari, predominen les formacions miocèniques i pliocèniques que es van sedimentar amb la transgressió marina del terciari superior, es tracta de la intercalació de margues blaves i gresos vermell-gris¹. A la part baixa del Pla trobem una sèrie d'elevacions amb una orientació nordest-sudoest produïdes a partir del plegament de les formacions pliomocèniques a conseqüència de la falla que va afectar a la costa (Mons Taber, Puig de les Fàlzies...). Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual s'han diferenciat dues unitats²:

¹ PALET, J.M. 1994, pàg.46-47.

² SOLÉ, L. 1963.

La plataforma superior s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. En el substrat presenta argiles i sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris molt potents, graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

La plataforma baixa va del graó o talús erosiu de 20/30m de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells son de baix a dalt³:

Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.

Llims groguencs d'origen eòlic, loess, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.

Per últim, trobem el torturà, aquestes crostes calcàries s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

3.3- Context geogràfic.

El lloc de la intervenció s'ubica al Pla de Barcelona, una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs respectivament van a sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, horst compost per granits i esquistos, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó d'en Manyoses (210m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història. És el cas del Collserola, entre el Tibidabo i el turó de Santa Maria; el

³ SOLÉ, L. 1963, pàg. 29-31.

Portell de Valldaura a la capçalera d'aquesta vall; el Forat del Vent i el coll de la Ventosa prop del turó Blau; i el coll de Vallvidrera a la capçalera de la riera Blanca⁴.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des de Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173m) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana: la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos.

Arran d'aquest esglaó s'ha dividit la plana en dos sectors:

Plana alta: va des de la Serralada fins aquest esglaó, la qual es caracteritza per una cota de 20m s.n.m. i amb una pendent del 4%. Aquesta està formada per el sòcol paleozoic damunt del qual, l'acció de les distintes rieres, han aportat materials detrítics diversos.

Plana baixa: aquesta s'estén des de l'esglaó fins a la costa i presenta un escassíssim pendent (0,35%). La seva formació és de caràcter al·luvial, materials aportats per les rieres, les corrents marines i sobretot per l'acció dels rius Besòs i Llobregat, amb la formació de les seves planes deltaïques. En aquesta zona es formarien els estanys i aiguamolls tan típics de la costa mediterrània que, a mida que la línia de costa avancés, anirien desapareixent.

L'acció antròpica també hauria contribuït amb la dessecació d'aquests elements. Alguns d'aquests estanys han estat documentats en èpoques més recents dins de la història, com són els casos de la Llavinera a la zona de Sant Martí, el de Banyols als passeigs de Sant Joan i Lluís Companys, l'estany del Port o el del Cagalell que es situa per la zona de Sant Pau.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè⁵. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. El constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al reblliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

Pel que fa a la xarxa hidrogràfica d'aquesta zona podem assenyalar que respon a les típiques característiques d'una xarxa mediterrània. Per un costat tenim els dos rius que delimiten el Pla: el Besòs i el Llobregat. Aquests són rius de caràcter extralocal, ja que un neix a la zona del Prepirineu (el Llobregat) i l'altre a la serralada Prelitoral, no obstant tots dos desemboquen a la costa barcelonina després de travessar les serralades litorals. La seva principal característica és que el seu règim fluvial és irregular, amb fortes avingudes, depenent en gran mesura de les condicions climàtiques⁶. Aquest tret és també el que defineix l'altre element de la xarxa hidrogràfica: les rieres.

⁴ PALET, J.M. 1994.

⁵ PALET, J.M. 1994; SOLÉ, L. 1963; DDAA, 1984

⁶ PALET, J.M. 1994.

Aquestes són de caràcter torrencial, neixen al costat marítim de la Serralada Litoral i davallen pel pla lleugerament inclinat. Els seus cursos erosionen el substrat geològic del pla formant torrenteres i contribuint a la creació d'un paisatge ple d'ondulacions i valls. Amb les seves crescudes aquests torrents arrastren tot tipus de materials detrítics.

En funció de la seva orientació s'han dividit en tres sectors:

Sector central: el qual recollia les aigües del vessant del Tibidabo i conformaven la riera de Vallcarca i la riera de Sant Joan que baixaven per la zona de Gràcia i per l'actual passeig de Sant Joan; la riera de Sant Gervasi i Sant Miquel que baixaven per l'actual Passeig de Gràcia entrava a ciutat pel Portal de l'Àngel, plaça del Pi i desembocava al mar pel carrer dels Còdols i posteriorment sembla ser que es va desviar per fora de la tercera muralla i aniria a desembocar al Cagalell per evitar les riuades; per Vallvidrera baixarien els torrents que més endavant configuraven la riera de Magòria o de Mogoria, que desembocava al Cagalell i que sembla que el seu curs coincidiria amb l'actual traçat que dibuixa el paral·lel; en aquesta zona també hi trobem la riera de Valldonzella que neix a la zona de Sarrià; cap l'est trobem els torrents de la Guineu, el del Pecat, el d'en Mariner i el Bogatell que desembocarien directament a la mar.

Sector sud-oest: són els torrents que porten les aigües cap la zona sud-oest de Montjuïc del qual destaquen dos torrents: Torrent Gornal, que neix a la zona de Sant Pere Màrtir, i desemboca a la mar ja dins de l'Hospitalet de Llobregat; i la riera Blanca que neix de la unió de diversos torrents i rieres procedents del Mont d'Òssa, fa de límit entre aquest municipi i Barcelona.

Sector nord: el componen els torrents que desemboquen al Besòs, que han contribuït en la creació del delta d'aquests riu, i la riera d'Horta que comparteix desembocadura amb el Besòs.

Totes aquestes rieres han estat objecte d'adequacions, desviaments, canalitzacions, etc..., per tal de millorar i ampliar l'espai urbà al llarg de la història. Les diverses muralles van anar fent de dic per aquestes rieres. No obstant, en època de Pere III, al segle XIV, es van desviar les aigües de la riera de Magòria molt abans d'entrar a ciutat, ja que els aiguats envaïen el carrer Hospital i penetraven a ciutat pel tram dels carrers que es coneixen com a Riera Alta i Riera Baixa. Ja en el segle XVIII, aquesta riera es va desviar cap el sector del Port, al sud de Montjuïc⁷. Aquesta acció es repetirà en diversos sectors de la ciutat, amb altres canalitzacions i desviaments.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè, on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

⁷ PALET, J.M. 1994.

4- CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.

4.1- Context històric.

La *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, neix *ex novo* al voltant del que coneixem des d'època medieval com a *Mons Taber* entre els anys 15 i 13 abans de la nostra era. Aquesta neix dins el context d'un projecte més ampli de reestructuració del quadrant nord de la Península Ibèrica potenciat per l'emperador August a l'acabar la segona fase de les guerres càntabres l'any 19 aC.⁸

Els primers romans construeixen la ciutat amb un traçat similar al d'un *castrum* militar basat, que funciona com a centre vital de la ciutat. Aquest nou espai es troba delimitat per una muralla. Fora del recinte emmurallat, el Pla de Barcelona esdevé en l'*ager* de la ciutat romana, format per vil·les, establiments industrials, monuments, vies i necròpolis.

El barri de la Ribera ha estat des de l'antiguitat una zona caracteritzada per la seva proximitat al mar. En un primer moment, aquesta zona costanera estava formada per aiguamolls on hi desembocaven nombroses rieres, entre les quals destaca la de Merdança o riera de Sant Joan, que seguia el curs aproximadament de l'actual Via Laietana i desembocava en una zona molt propera a l'església de Santa Maria del Mar.

Abans de parlar de l'època medieval, moment en què aquesta zona pren una important força, cal esmentar l'ocupació de gran part d'aquest sector en època romana. Es tractaria d'una àrea poc poblada, fora muralles, on probablement s'hi hauria construït alguna vil·la i on s'hi va ubicar la necròpolis situada al nord-est de la ciutat de *Barcino*, en la seva àrea suburbana.

No serà fins a final del segle X o inici del segle XI que es comença a ocupar de manera més estable la zona fora muralles, amb l'aparició de nous nuclis de poblament, anomenats burgs o vilanoves. Un d'aquests nuclis és el conegut amb el nom de Vilanova del Mar, el qual estaria situat a l'entorn del camí que anava des de la porta de la muralla (a l'actual plaça de l'Àngel) fins als entorns de l'església de Santa Maria de les Arenes (998).

La documentació ens parla de la formació de la Vilanova de la Mar entorn al Rec, fet construir pel Comte Miró l'any 960 i anomenat, a partir d'aleshores, Rec Comtal. El seu origen prové d'una conducció d'aigua d'època romana, que emanava del riu Besòs. Una de les seves funcions bàsiques hauria estat la provisió d'aigua als diversos molins situats al llarg del seu traçat. Amb el temps, al seu voltant es va desenvolupar una àrea d'horta molt fèrtil i ben aprofitada que creix i s'estén pel territori de manera sistemàtica al llarg del segle XI. Entre els segles XII i XIII aquest nucli és habitat per obradors i artesans, i per nobles i burgesos que es van assentant en torn del carrer Montcada.

Al segle XIII es construeix una nova fortificació que engloba els nous burgs però, no és fins el segle XIV que s'hi va incloure la Vilanova de la Mar. En el decurs dels segles XIII i XIV la Ribera creix de manera important, convertint-se en el principal motor econòmic de la ciutat; aquest dinamisme farà que es converteixi en una de les unitats administratives en que es va dividir la Barcelona Medieval, prenent el nom de Quarter del Mar o de Santa Maria, amb el centre neuràlgic al carrer de Montcada, on s'estableixen els rics comerciants. Aquest esdevé en el barri més poblat de la ciutat, concentrant la majoria de les activitats productives, portuàries i comercials, una bonança econòmica que permet als seus habitants finançar i construir, entre el 1329 i el 1382,

⁸ GRANADOS i RODÀ, 1993, pàg. 11.

una nova església dedicada a Santa Maria del Mar, també coneguda com la Catedral del Mar.

La disposició dels oficis al voltant del Rec Comtal s'ordena segons el nivell de contaminació que aportaven al rec. Així els oficis que comporten més matèries nocives es situaren al final del Rec. És cap el 1516 quan es documenta un increment important del nombre de blanquers i assaonadors, que es van anar desplaçant cap el Rec Comtal, per allunyar-se de les zones més densament poblades. Juntament amb els sabaters, l'ofici de blanquer fou un dels més importants a la ciutat.

Entre els segles XV-XVII el barri continua creixent mantenint el caràcter comercial i marítim fins que l'any 1714. Després de la Guerra de Successió s'experimenta un gran canvi: el barri de la Ribera és destruït per ordre directa de Felip V amb l'objectiu d'edificar una esplanada al davant del recinte fortificat de la Ciutadella. La construcció d'aquesta gran fortalesa i l'establiment d'un territori de seguretat al seu voltant, van posen fi a una part important del barri, en concret la zona situada a ponent de l'església de Santa Maria del Mar. L'enderroc es dur a terme entre el 1715 i 1718 i va provocar un seguit de canvis, tant de població com i urbanístics: l'aglomeració de la població en la resta del barri i el desviament del Rec Comtal, que entre el 1717 i 1719 va passar a situar-se en l'actual carrer del Rec. La construcció de la fortalesa militar borbònica va incloure també el reforç i l'eixamplament de la Muralla de Mar. Aleshores, les grans famílies de mercaders es van anar instal·lant a l'entorn del carrer Ample que, ben aviat, es va convertir en l'artèria principal del barri marítim de la ciutat.

Al segle XIX, hi ha una nova reforma urbanística lligada al procés de desamortització, entre els anys 1835 i 1843. La reforma del teixit urbà es veu representada també, en l'obertura de nous carrers, com el Princesa, que descongestionen l'anterior traça medieval. Durant la Revolució de Setembre el general català Joan Prim va decretar la donació de la Ciutadella a la ciutat, per ser definitivament enderrocada entre els anys 1869 i 1888, deixant únicament dempeus la capella militar. I entre el 1873 i el 1876 es va aixecar el Mercat del Born projectat per l'arquitecte Josep Fontserè i Mestres i al seu voltant, un seguit de locals dedicats a l'emmagatzematge i venda de productes alimentaris que van donar vida al barri durant molt de temps.

4.2- Intervencions prèvies.

Les millores urbanístiques portades a terme els darrers anys al barri de la Ribera han comportat un augment de les intervencions arqueològiques en la zona les quals han aportat dades importants sobre el desenvolupament històric d'aquest sector barceloní.

L'any 1991 es va portar a terme la construcció d'un aparcament subterrani al subsòl de la Plaça Comercial. La zona d'actuació arqueològica es corresponia íntegrament a la Plaça Comercial i limitava al nord amb el Mercat del Born, al sud amb dues illes de cases amb façana a la Plaça Comercial, per l'oest amb el carrer Fusina i a l'est amb el carrer Bonaire de l'antic barri de La Ribera. La totalitat de la intervenció s'ubicava a la via pública i abastava una àrea de 4800 m². L'excavació en extensió es va realitzar en dues fases i es va dividir en sis sectors, A (I), B (II), C (III), D (IV), E (VII) i F (VIII). Els sectors estaven definits pels propis límits de l'excavació i per unes zones sense excavar que estaven ocupades per una sèrie de serveis en funcionament.

En el sector A, que corresponia a la part nord-oest de l'excavació es va documentar a part del Rec Comtal, el carrer Gensana, la part nord del carrer Qui va del Born al pla d'en Llull, així com les respectives illes de cases.

El sector B, situat a la part nord-est de l'excavació, englobava la part nord dels carrers Qui va del Born al pla d'en Llull, Joch de la Pilota i Bonayre i diverses estructures relacionades amb les cases i tallers artesanals.

El sector C, es corresponia amb la part sud-est de l'excavació, entre els sectors B i E. Englobava la part central dels carrers Qui va del Born al pla d'en Llull, Joch de la Pilota i Bonayre i les illes de cases adjacents.

El sector D, s'ubicava a la part central de l'excavació, en l'extrem sud-est de l'illa de cases formada entre els carrers de Gensana i del carrer Qui va del Born al pla d'en Llull. Entre els sectors A i F.

El sector E corresponia a la part sud-est de l'excavació, per sota del sector C i comprenia la part sud dels carrers Qui va del Born al pla d'en Llull, Joch de la Pilota i Bonayre i part de les cases adjacents als carrers. El sector F, ubicat a la part sud-oest de l'excavació, per sota del sector A, s'estenia per la part sud del carrer Qui va del Born al pla d'en Llull i per les cases adjacents.

Els resultats d'aquesta intervenció van permetre establir una seqüència cronològica que s'iniciava a l'època romana i finalitzava al segle XVIII amb l'enderroc del barri de la Ribera per ordre del rei Felip V.

Del moment més antic es van recuperar deu enterraments d'inhumació en fossa simple i tombes de *tegula* a doble vessant excavats a les sorres. Aquests enterraments es van datar entre els segles IV-VII dC i estaven situats a la meitat del solar més propera al mar. Dins de la mateixa zona en un moment que s'ha de situar entre els anys 714 i 801, es va documentar una zona de necròpolis on es van recuperar un total de 18 individus inhumats en fossa simple en posició de decúbit lateral que segueix unes prescripcions islàmiques. La intervenció arqueològica en la plaça Comercial de Barcelona, malgrat les limitacions, pel que fa al temps d'execució de l'obra i a la presència d'un número important de serveis contemporanis, va posar al descobert 4.800 m² de la trama urbana de l'antic barri de la Ribera, des del seu origen a finals del segle XIII fins a la seva destrucció a començaments del segle XVIII. Es van identificar fins a 8 carrers, tres dels quals principals, i una sèrie de carrers menors, situats en la part del barri més propera al mar. En un dels carrers, el carrer Gensana, es va poder documentar una part del 'Merdançar', la claveguera més important de Barcelona en època Moderna, per motius de seguretat només es va excavar un petit tram, però es va poder apreciar la gran capacitat de la mateixa. Molt a prop del 'Merdançar', es va poder identificar un petit tram del Rec Comtal. L'excavació dels nivells de colmatació de Rec, ens mostraven estrats força potents, amb molta ceràmica i amb una datació entre la segona meitat del segle XVII i començaments del segle XVIII. En els nivells inferiors es va poder documentar un nivell datat en el segle XIV. En la part central de l'excavació, les illes de cases amb façana al carrer Qui va del Born, presentaven una planta quadrada o rectangular, i es van interpretar com a edificacions on es feia servir la planta baixa com a lloc de manufactura de productes i venda en els àmbits amb accés directe des del carrer.

Les edificacions de la part est de l'excavació, presentaven també una planta rectangular, però no es van poder documentar indicis d'activitat artesanal, tot i que molt possiblement també es realitzés en algunes de les Unitats Estructurals, també es va apreciar la compartimentació d'algunes de les Unitats Estructurals originals, en edificacions més petites⁹.

L'any 1993 es portà a terme una intervenció va comportar la realització tant de l'estudi històrico-arquitectònic del convent de Sant Agustí Vell i la prospecció arqueològica al sector de l'antic convent per tal de comprovar l'existència d'un segon claustre en aquesta zona, tal i com feien referència els documents. D'aquesta manera la intervenció tenia com a objectiu identificar les estructures del convent que es conservaven tant en alçat en l'edifici actual, com al subsòl; conèixer la seqüència constructiva, les fases d'edificació i transformació del conjunt; i per últim, saber de l'existència de testimonis anteriors que resten al subsòl i constitueixen el substrat de l'edifici. Per assolir aquests objectius, la intervenció es va organitzar en 5 àmbits definits per diferents unitats estructurals de l'antic convent. Així, el primer àmbit s'ubicava a la zona més meridional de l'actual parcel·la, i estava definit pel pati i estructures annexes a l'antic Refectori,

⁹ FARRE, 1991. Inèdit.

antigament ocupat pel claustre renaixentista. El segon àmbit s'ubicava entre els dos claustres que existiren al convent, que coincidiria amb l'antic Refetori. El tercer àmbit estava definit pel antic claustre, i aquest anava des de la galeria conservada a ponent, fins al seu tancament oriental original (línia del carrer Comerç), i des de l'antiga església fins al refetori. El quart àmbit estava compost per les capelles laterals situades al límit septentrional de la parcel·la. El cinquè àmbit el constituïen dependències ubicades a la zona occidental de l'antic convent, on anteriorment es trobava la porteria del convent. A nivell arquitectònic es va realitzar diverses cales en els murs i a les estructures dels diversos àmbits. A nivell arqueològic, es van practicar diverses cales, sondejos i rases tot seguint les directrius que marcaven la informació històrico-documental. Amb aquest objectiu es va practicar una excavació de 44,92 m² a l'àmbit del Pati per tal de determinar l'existència d'un segon claustre en aquesta zona. A la zona de l'antic claustre es van realitzar 4 cales, més una altra a la volta del claustre. D'aquesta manera, la intervenció va determinar la inexistència de restes arqueològiques anteriors a la construcció del convent, almenys a la zones on es van realitzar les cales. Només es va recuperar fragments molt minsos de ceràmica romana aportada amb les terres que formaven els estrats de reompliment. A nivell documental es van confirmar les dades de la construcció del convent vers el segle XIV, cronologia que també fou reafirmada per la intervenció arqueològica, la qual, a més a més, va evidenciar l'ús de les galeries del claustre com a àrea d'enterrament. Es tractava tant, de modestes osseres excavades en estrats de terra, com en cista construïda amb carreus ben treballats (descobert en el sondeig preliminar a l'ala oest del claustre). Durant el segle XV es va continuar realitzant diverses construccions al voltant del pati conventual. Les obres continuaran durant tot el segle XVI, concretament al 1580 es va iniciar la construcció d'un nou claustre d'estil renaixentista. Durant el segle XVII, les obres van anar encaminades a articular l'espai nou que es va crear al voltant del claustre nou, reformar les anteriors i continuar les obres a l'església. És en aquest segle que es va documentar un recreixement del nivell del sòl del pati i la remunta de les estructures del pou. En el segle XVIII, les restes tan històric-arquitectòniques com arqueològiques van posar de manifest una transformació radical de l'espai monacal amb la destrucció de bona part del convent i amb la instal·lació al 1720 de l'Acadèmia de Matemàtiques enderrocant-se les ales del claustre antic. Posteriorment és el propi Ajuntament que va implantar, en l'espai que ocupava l'antiga església, un forn o fleca municipal. La darrera transformació va tenir lloc el 1759 amb l'enderroc total del claustre renaixentista i un escurçament del Refetori per tal de poder alinear la façana del carrer Comerç, amb motiu de la instal·lació de la caserna militar. Durant els dos cents anys següents es va procedir a adequar les estances a les necessitats de la caserna (cavallerisses, cuines...). No obstant, la intervenció va permetre documentar vestigis de l'antic refetori medieval a nivell de planta baixa; l'existència en els murs laterals de les impostes, així com les empremtes de l'antiga volta de creueria del refetori. Del claustre es va poder documentar, a més a més de la galeria oest tal i com s'esmentava als documents, els murs de tancament de las galeries nord i sud. Per últim, es va poder identificar la datació concreta de tres de les cinc capelles laterals de l'església del convent.¹⁰

Poc temps després es realitzà una segona intervenció entre els anys 1994 i 1996 . En el decurs de la primera, any 1994, es va efectuar el seguiment de les obres de consolidació i restauració que es realitzaven en tot el conjunt d'edificis que configuren el convent i caserna de Sant Agustí. Aquestes obres van consistir en el repicat de les parets de les estructures del convent i en el reforç de la fonamentació mitjançant micropilotatges, riostes i banquetes de formigó armat. També es va procedir a l'excavació d'alguna de les voltes de l'ala del claustre gòtic conservada. La intervenció de 1996 va consistir en una prospecció arqueològica mitjançant la realització de 10 cales

¹⁰ DDAA, 1993. Inèdit.

a tot el pati de l'antic claustre. A la vegada, es va fer el seguiment de les obres de restauració d'alguna de les estructures de l'antic convent, així com, de la instal·lació de determinats serveis que implicava moviments de terres que afectaven al subsòl. Aquestes dues intervencions van posar de manifest l'existència de nivells arqueològics en totes les zones prospectades. Aquests s'ubiquen cronològicament entre els segles XIV i XVIII i es trobaven relacionats amb les diferents etapes de la vida del convent. D'aquesta manera, la intervenció de l'any 1994 va confirmar la conservació en el subsòl de gran part de les plantes dels dos claustres, tot i que només es va poder realitzar la documentació gràfica sense procedir a la seva excavació com a tal. La intervenció de l'any 1996 va permetre documentar una àrea d'enterraments molt densa (12 individus i una ossera) localitzada en tota l'extensió que es conservava del pati del claustre gòtic. Aquests enterraments es van datar entre finals del segle XVII o principis del segle XVIII, coincidint amb els darrers anys de funcionament del convent abans de passar a ser una caserna militar. També es va poder documentar la conservació de diverses estructures pertanyents a l'antic convent, com era el cas del Refectori o de la fonamentació de les diferents ales del claustre gòtic¹¹.

L'any 1998 es portà a terme una tercera intervenció. En aquest cas la intervenció va afectar a l'ala oest del claustre gòtic i va permetre posar al descobert algunes parets d'antigues dependències del convent, les quals responien a reformes realitzades durant l'època moderna, s. XVI-XVII. Les obres d'adequació es realitzaven en l'espai contigu a l'ala oest del claustre gòtic, així com també a l'exterior d'aquest espai, que limitava amb el carrer Tantarantana i la plaça de l'Acadèmia. Els moviments de terres afectaven, bàsicament, l'espai interior, en el qual s'havia de fer un rebaix d'uns 50 cm., mentre que a l'exterior, els rebaixos van ser només superficials. Cal esmentar també, el fet que la fonamentació es va realitzar mitjançant micropilotatges que no superaven els 20 cm. de diàmetre, per la qual cosa es va considerar innecessari dur a terme el seguiment arqueològic. Les restes documentades responien a parets de petites dimensions i de factura poc acurada, que per la seva situació a la banda externa de l'ala oest del claustre gòtic, es va suposar que deurien formar part d'antigues dependències del convent. Gràcies a la documentació conservada sobre les reformes dutes a terme al convent en època moderna es va poder corroborar la relació de la paret localitzada a l'eix del solar excavat amb les edificacions existents al plànol i anomenades Botica del Convento. L'altra estructura localitzada estava definida per una paret que feia de contrafort al claustre i un paviment. Per la tipologia d'aquestes estructures es va situar la seva construcció en època moderna, entre els segles XVI i XVII. No obstant, a causa de l'escassetat de materials arqueològics en els estrats relacionats a aquestes estructures, no es va poder precisar més llur cronologia. Per últim, cal esmentar l'estructura documentada que era fruit de les reformes que patí el convent quan fou transformat en caserna militar, a partir del segle XVIII. Es tractava d'una cambra subterrània que pels materials constructius usats es va situar entre el segle XIX i principis del segle XX¹².

L'any 1998 es va portà a terme una intervenció arqueològica en les dependències del Museu Picasso en el marc de rehabilitació dels edificis que ocupaven els núm. 21 i 23 del carrer Montcada. Els treballs van consistir en l'obertura de 9 sondejos en punts d'especial interès i es va dur a terme un seguiment general de les obres de rehabilitació dels edificis. Així doncs, l'esmentada intervenció va permetre obtenir dades sobre l'evolució de l'ocupació humana d'aquesta zona, des d'època romana i fins l'actualitat. Fase romana. En concret es van poder determinar dos moments en la utilització d'aquell espai. En primer lloc una ocupació, potser més de tipus artesanal, caracteritzada per la presència abundant d'àmfora, especialment dels tipus Pascual-1 i Dressel 2-4. Entre el

¹¹ DDAA, 1994-1996. Inèdit.

¹² FÀBREGAS, 1998. Inèdit.

material recuperat es van localitzar diversos fragments recremats, alguns rebuigs de forn i fins i tot un nivell amb cendres i escòries. Aquests elements fan pensar en la possible existència, en una zona propera, d'un forn d'àmfores que potser estava en relació amb alguna vila o centre d'explotació agrícola situat a la zona. Pel que fa a la cronologia, les formes esmentades es produeixen entre mitjan segle I aC i mitjan segle I dC, és a dir, a l'entorn del moment de fundació de la colònia.

Un segon moment d'ocupació de la zona es basa en la localització de dos murs que conformarien una petita estructura d'1,5 m. d'amplada i com a mínim 4 de llargada, pavimentada amb opus *signinum* amb un ús entre els segles I i V dC a grans trets. Un aspecte que cal destacar és que els murs segueixen la mateixa orientació que la trama urbana baix medieval, fins al punt que una d'aquestes parets va servir de base per a la construcció del mur de tancament de l'edifici corresponent al núm. 19 del carrer Montcada.

Fase Tardoromana. En el transcurs de la intervenció arqueològica es van documentar un total de 8 tombes en les que es va detectar la presència de 12 individus. Tipològicament, les tombes documentades es poden dividir en quatre grups: fosses simples, fosses simples amb protecció de blocs de pedra, amb una alineació de blocs mitjans de pedra en alguns casos acompanyats de material constructiu d'època romana (teula plana i dolia especialment), enterrament en caixa de *tegulae* i enterrament en àmfora. Totes les tombes documentades apareixen a una cota similar (entre 1,9 m. i 2,2 metres snm.) amb una orientació nord-est/sud-oest, amb el cap a la banda nord-est. En realitat totes presentaven una alineació força paral·lela als murs associats a l'ocupació romana. Almenys en dos casos es documentà una reutilització de les tombes, fet que permet suposar que aquestes es trobaven perfectament delimitades i identificades amb algun tipus d'indicador.

Fase de l'Alta Edat Mitjana. De manera general es van documentar alguns materials d'època islàmica en els nivells de rebliment previs a la construcció del Palau Finestres, amb cronologies que van del segle XI al XIII i que són els que permeten parlar d'una ocupació d'aquesta zona en aquestes dates. D'altra banda, potser també es podria atribuir a aquesta fase algun dels paviments i nivells d'ús i també es van documentar dues estructures muràries. Uns altres elements que semblen estar relacionats amb aquest moment cronològic o com a mínim amb les seves darreres fases, són els grans retalls oberts a les argiles i posteriorment amortitzats amb sorres. En tot cas sembla lògic pensar que es tractaria de punts d'extracció d'argiles ja sigui per a la producció de ceràmica o, més probablement, per a la construcció.

Fase dels Segles XIII-XIV. En aquest període cronològic s'inicia una de les transformacions més grans que va patir el carrer Montcada i que ve motivada per la successiva construcció de grans casals gòtics, un dels més representatius i antics dels quals és el palau Finestres. El procés de construcció d'aquests grans edificis es va iniciar amb un terraplenament generalitzat de la parcel·la, que degué provocar l'enderroc de les estructures preexistents, com ara les que es van documentar en el transcurs de l'excavació de la cala-8 a la zona ocupada actualment per la casa Mauri.

El primer edifici construït a la zona afectada per la intervenció va ser el casal que ocupa el núm. 25 del carrer Montcada.

Fase del segle XIV. Tot sembla indicar que durant la primera meitat del segle XIV es va dur a terme la construcció del palau Finestres. Els treballs es van iniciar amb un anivellament de la zona i la conseqüent destrucció de les estructures corresponents a la fase anterior. En la banda posterior de l'edifici devia existir una zona de pati o d'horts, fet que justificaria la presència dels pous documentats. Aquestes estructures estarien segurament relacionades amb petits coberts i altres construccions secundàries que estarien vinculades amb aquests patis o horts.

Fase dels segles XV-XVII. El període que aniria des de la construcció del palau Finestres fins a l'edificació de la casa Mauri apareix molt poc documentat en la intervenció arqueològica. En l'interior del palau Finestres pràcticament no s'han detectat nivells o

estructures associables a aquest període a causa de les transformacions que van patir els nivells de circulació a la planta baixa de l'edifici durant el segle XVII i que van suposar la destrucció de bona part dels nivells associats als primers temps de funcionament del palau.

Fase dels segles XVII i XVIII.

Palau Finestres: d'aquest període es detectaren algunes de les transformacions més importants, a nivell de planta baixa, de les documentades al llarg de la intervenció. Aquestes modificacions semblaven estar clarament associades a la utilització de les estances posteriors de la planta baixa de l'edifici (més enllà del pati) per a activitats de tipus industrial o artesanal. A banda de les transformacions en el subsòl també corresponen a aquest període una sèrie de modificacions de caràcter arquitectònic, obertura de portes i arcs, enderroc de murs, noves pavimentacions, etc...

Casa Mauri: Respecte a la casa Mauri la intervenció arqueològica aportà poques dades donat que aquest edifici ha patit importants actuacions en el seu subsòl amb posterioritat a la seva construcció. Únicament a la sala 2 es van poder documentar una sèrie de paviments de rajoles que no es pogueren situar cronològicament a partir de les dades arqueològiques obtingudes. En un moment impossible de determinar, però que se situaria aproximadament entre els segles XVIII i XIX es va col·locar un paviment de lloses que cobria tota la zona i que va estar en funcionament fins a l'inici de la darrera intervenció arquitectònica.

Fase dels segles XIX-XX.

Palau Finestres: En un moment imprecís, tot i que sembla situar-se entre finals del segle XVIII i, més probablement, el XIX, es van amortitzar totes les estructures i dependències de caràcter artesanal. Aquestes transformacions van suposar una important dignificació de l'aspecte general de la planta baixa de l'edifici, fet que podria indicar un canvi de funcionalitat del palau Finestres cap a un ús més residencial.

Casa Mauri: sembla que ja durant el segle XIX, però molt especialment en el XX es va transformar la major part dels patis, situats en la part posterior dels dos edificis, en una zona de producció industrial¹³.

També destacar la realització d'uns sondejos a l'interior del mercat del Born a l'any 1998 i la posterior excavació integral arran de les obres de construcció de la Biblioteca de la Ribera Provincial de Barcelona, l'any 2002.

Les excavacions realitzades al solar de l'antic Mercat del Born de Barcelona van exhumar 8004 m². de l'antic barri de la Ribera, destruït a partir de l'any 1716 com a conseqüència de la construcció de la ciutadella militar un cop acabada la Guerra de Successió amb la victòria de Felip V. Es documentà l'entramat urbà de l'època, on es veien clarament dues àrees ben diferenciades: la nord-oest i la sud-est, sent l'eix divisor el carrer "Qui va del Born al Pla d'en Llull", una via de més d'11 m. d'ample, perfectament pavimentada, que travessava pel centre el solar. Destacava també a la meitat nord-est la presència del Rec Comtal que actua com a eix vertebrador de la zona, amb una longitud conservada de 72'62 m. i un ample que variava entre els 3'40 m. a l'extrem oest i els 4'20 m. de l'extrem est. A la meitat nord-oest l'urbanisme es presentava irregular precisament com a conseqüència de l'adaptació al traçat preexistent del Rec Comtal. En canvi, la meitat sud-est presentava una major regularitat, amb un traçat ortogonal dels carrers.

Tot aquest conjunt urbanístic i arquitectònic presenta un excel·lent estat de conservació, fruit de l'enderroc intencionat del barri en un moment determinat. Amb el posterior anivellament, es convertí en una explanada militar davant la ciutadella, com a zona de seguretat. Aquesta explanada es mantingué inalterada fins a la construcció del Mercat entre els anys 1873 i 1876, el qual es caracteritzà per ser una estructura extremadament lleugera, pràcticament sense fonaments, el que va permetre l'alt nivell de conservació

¹³ Carta arqueològica de Barcelona. <http://cartaarqueologica.bcn.cat/632>

de les restes. S'ha de remarcar també que la presència del mercat va preservar la zona de la construcció de canalitzacions i serveis importants que podrien haver afectat el subsòl considerablement.

La intervenció fou dividida en set sectors que es correspongueren essencialment a illes de cases:

El sector 1 és un dels que veu marcat el seu urbanisme per la presència del Rec Comtal. S'estén per la part central de la meitat nord-oest de l'antic mercat del Born. L'espai correspon a l'illa de cases definida pels carrers "Na Rodés" al nord, "Ventres" al sud i "Jaume Negre" a l'oest (aquest carrer no va poder ser documentat, ja que es situava fora dels límits de l'excavació). Es pogueren documentar diferents forns i dipòsits de decantació, dins tot l'àmbit cronològic que va transcórrer des de la construcció fins l'enderroc del barri al segle XVIII. L'origen d'aquests habitatges s'ha d'ubicar a finals del segle XIII, principis del XIV, i en un primer moment es segueix el traçat del Rec Comtal. En aquest sector no és tan evident la compartimentació de l'espai per la creació de nous habitatges, com ho és a la majoria de sectors excavats, sinó que els habitatges conserven, en bona part, l'estructura que tenien en origen i les transformacions internes estigueren relacionades amb els diferents usos que es donen als espais interiors.

El sector 2 es situa al nord de l'àrea nord-oest i queda definit pel carrer de "Na Rodés" al sud i pel "Pla d'en Llull" a l'est. Es localitzaren nou edificis d'origen gòtic que després de diverses divisions es transformaren en 13 cases al segle XVIII. L'origen de les cases s'ha de situar a finals del segle XIII o molt a inicis del segle XIV. En el primer moment està format per cases de planta quadrada o rectangular on la divisió interna s'efectuava mitjançant arcades. Les primeres compartimentacions es realitzen ja al segle XIV, mentre que durant els segles XV i XVI es mantenen la majoria de cases sense alteracions importants. Les transformacions més importants començaren a produir-se a partir de mitjans del segle XVII. Moment en que es generalitzen les compartimentacions de les antigues cases amb obra de maçoneria, dividint-se l'espai i definint-se les noves cases.

El sector 3 és una altra illa de cases marcada per l'existència del Rec Comtal. El sector estava limitat pel Rec al nord, el carrer "Gensana" al sud i el carrer "Qui va del Born al Pla d'en Llull" a l'est. Malgrat que del moment constructiu de l'illa es definiren quatre cases, les compartimentacions provocaren que durant el segle XVII quedessin definides un total de 12 cases noves.

Els sectors 4, 5, 6 i 7 presenten una major regularitat respecte als sectors 1, 2 i 3 fruit de l'urbanisme ortogonal de la zona.

El sector 4 està situat a l'extrem sud-est de l'excavació definit entre el carrer de "Bonayre" i el carrer "Xuclés" i conformat per quatre illes de cases. En aquest cas, quedarien a l'interior el dos carrerons "d'En Abella" i "d'En Malla". Mentre les illes centrals son d'una gran superfície rectangular i estan orientades de nord a sud, les illes que conformen el sector 4 son molt més allargades i estretes amb una tipologia molt variada d'edificis.

El sector 5 és el que queda definit pels carrers de "Xuclés", de "Dies Feiners" i de "Bonayre". En origen estava format per tres cases de planta quadrada, de grans dimensions. No hi ha dubte que es tractaria de palauets. L'origen de les edificacions és de finals del segle XIII, principis del segle XIV.

El sector 6 és el que es troba al sud del carrer "Xuclés" i està format per les restes de dues illes de cases, una de les quals, situada a l'oest, es documentà molt perimetralment. En aquest sector, amb origen al segle XIV, s'han de marcar dos períodes molt clars per l'illa compresa entre el carrer "Bonayre" i de "Dies Feiners": un anterior a mitjans del segle XVII i un altre posterior a aquest moment. Això és degut a que a mitjans del segle XVII totes les edificacions foren enderrocades i es tornaren a aixecar, amb una distribució i orientació totalment nova; totes les cases seran de planta rectangular amb una o dos portes orientades al carrer.

El sector 7 quedà emmarcat pel carrer “Qui va del Born al Pla d’en Llull”, el carrer “Xuclés” i el de “Dies Feiners”. De la mateixa manera succeeix amb el sector 5, la gran majoria de les habitacions documentades conserven els paviments de l’últim moment d’ús, el que impedí excavar bona part del sector.

L’excavació d les habitacions d’aquest sector va permetre datar els murs de façana entre finals del segle XIII i principis del segle XIV. La característica principal del sector és la compartimentació de l’espai a tota l’illa de cases per formar noves cases, fenomen que es produeix durant el primer quart del segle XVII¹⁴.

Ja al 2005 es va realitzar a la plaça de Pons i Clerch l’any 2005 on es va documentar diferents estructures relacionades amb un antic taller de blanqueria (adoberia) que es trobava adossat al convent de Sant Agustí, al marge est del Rec Comtal. La documentació, doncs, d’aquestes restes va confirmar que ens trobaríem a la zona de l’antic carrer Major de la Blanqueria, actualment de Tantarantana. La cronologia de la construcció d’aquest taller es va establir cap el segle XIV-XV, quan, després de la construcció del convent s’hi van adossant altres construccions destinades a tallers i habitatges, i la zona de la Blanqueria agafà embranzida¹⁵.

L’obertura de diverses per a la instal·lació de la nova xarxa elèctrica l’any 2005 al carrer Fusina 1 va permetre la documentació cobrint amb volta del Rec Comtal amb un pou de registre al mig a la plaça de Pons i Clerc. La decisió de cobrir el Rec es va prendre l’any 1798, sembla ser que per raons d’higiene. Cal pensar, doncs, que la volta que es va localitzar durant la intervenció era de finals del segle XVIII, hipòtesi reforçada tant pel tipus de materials utilitzats per a realitzar l’estructura com per elements que es conservaren formant part d’aquesta. La volta estava anivellada en la seva part superior, sembla que devia ser també zona destinada al trànsit, si més no ocasional, ja que aquest seria complicat a causa de la boca del pou de registre. Certament, costa d’entendre per quina raó es va fer tan elevada l’estructura de volta per cobrir el Rec, ja que això comportava perdre l’oportunitat d’ampliar molt considerablement la zona transitable del carrer (a la zona intervinguda, el Rec tenia una amplada aproximada de 5,4 metres). Potser, senzillament, es tractava d’un sistema per evitar un possible sobreiximent de les aigües. Pel que fa a la resta d’estructures que es van localitzar, una d’elles, a l’est del Rec, podria ser un mur de façana de les cases d’aquell costat del carrer, ja que té uns 60 cm. d’amplada, segueix una orientació similar al Rec i està situat a aproximadament 3,4 metres de distància d’aquest. D’altra banda, també podria tractar-se d’un mur documentat en un plànol de la zona de l’any 1725, on apareix el convent de Sant Agustí amb la part enderrocada i la que encara restava dempeus (el mur en qüestió s’adossava al convent de Sant Agustí, i juntament amb altres dos murs tancava un espai la funcionalitat del qual no s’especificà). A l’est d’aquesta estructura en va aparèixer una altra en planta, tallada per l’est i pel sud i formada per pedres lligades amb morter de calç lleugerament ataronjat i de poca qualitat. Probablement es tractava d’estructures de la baixa edat mitjana o de l’època moderna, però la funcionalitat restà desconeguda. També a pocs centímetres seguint la rasa en direcció est, es localitzà una claveguera feta de maons massissos i morter de calç blanc poc depurat. La seva orientació fa pensar que desguassava al Rec. D’altra banda a la banda oest del Rec va aparèixer un mur en direcció pràcticament perpendicular al Rec que es composava de pedres, maons massissos i morter de calç poc depurat. En una zona molt propera a la façana del núm. 19 del carrer de Tantarantana, ja al final de la Rasa 600, es va documentar un altre mur d’uns 70 cm. d’amplada. Era format per pedres i fragments de maons lligats amb morter de calç blanc de poca qualitat; possiblement d’època moderna o contemporània. Segueix una orientació similar a la de la façana del núm. 19 del carrer de Tantarantana, per la

¹⁴ FÀBREGAS, HUERTAS, 2000; ARTIGAS, FERNÁNDEZ 2002. Inèdit.

¹⁵ POU, 2005, Inèdit.

qual cosa es cregué que es podria tractar del mur mitger entre el núm. 21 de Tantarantana / 1 de Pons i Clerch (l'edifici va ser enderrocat i ja no existeix) i l'edifici núm. 2 de la plaça¹⁶.

L'any 2006 es va portar a terme l'excavació de la plaça de Jaume Sabartés. El procés de neteja i documentació, de les successives estructures exhumades, tant aèries com soterrades, permeten establir les diverses fases cronològiques d'ocupació del sector que, a grans trets, es podrien situar en una forquilla cronològica que abasta des del segle XVI fins al segle XX.

Sector 1. Així cal parlar, en primer lloc, del funcionament de l'àmbit on es van excavar les quatre tenalles (Sector 1, Àmbit Tenalles) i que poden situar-se cronològicament en un moment anterior a la segona meitat del segle XVII, donat el material ceràmic recuperat en excavar la seva amortització, el qual és bàsicament ceràmica de taula dels tipus "blava catalana". Així mateix, entorn a la mateixa època o potser una mica més endavant, podria estar en funcionament un dipòsit. Les lloses de pedra allargada que amortitzen el dipòsit tipològicament es poden situar cronològicament cap el segle XVIII. L'afectació del dipòsit va poder determinar que es tractava d'una fossa sèptica que segurament funcionà pels usos domèstics de la finca abans que s'incorporés a la xarxa de clavegueram general durant el segle XIX.

Una nova fase cronològica al sector és a finals del segle XVIII i inicis del segle XIX, per tipologia i pel material ceràmic recuperat, moment en que es documenta la major part de la xarxa de clavegueres del sector. Aquestes clavegueres eren de maons amb perfil en U i d'ús clarament domèstic.

Finalment i ja en una fase contemporània, situada a mitjans del segle XX es repavimentà la zona del dipòsit. A partir d'aquí s'entrava en la darrera fase d'ús dels habitatges, que es mantingueren habitats fins a la seva demolició en la dècada final del segle passat (any 1995) i la conversió de l'espai en una plaça no urbanitzada.

Sector 2. La forquilla cronològica que s'obtingué del procés d'excavació va permetre posar en valor els resultats del procés de documentació del Sector 2 que s'emmarcà, primerament, amb estructures associades a un urbanisme anterior al carrer Cremat Xic i que ens situà en una fase anterior al segle XVII. Com a hipòtesi podria tractar-se de la part posterior relacionada amb alguna edificació del carrer Montcada.

Seguidament en una data posterior i no anterior a la segona meitat del segle XVII, l'Espai 1 es reorganitzà, passant possiblement a formar part de les estructures associades a un obrador o taller ceràmic al documentar-se, encara que de forma parcial, les restes d'un dipòsit.

Posteriorment s'urbanitza el sector amb l'obertura del carrer Cremat Xic, que comportà la construcció de dos col·lectors de grans dimensions que transcorren pel mig de la traça del carrer i que servien per recollir aigües dels edificis que s'hi basteixen entorn aquesta època. Aquesta fase es situà a la segona meitat del segle XVIII, encara que en algun cas molt puntual, a estructures del segle XIX.

Finalment, s'exhumaren les restes de les finques destinades a habitatges. Les característiques de les estructures documentades es corresponien amb edificacions del primer terç del segle XIX.

Sector 3. Representà l'espai el qual fou excavat de forma més parcial, ja que no es va rebaixar en extensió, excepte les capes d'asfalt, preparació i anivellament i únicament es van documentar els forats pels escocells i dues rases per serveis. Es van poder documentar murs i un dipòsit que pertanyien a l'antiga illa de cases. Així, en conjunt, el Sector 3 donà una mostra de l'urbanisme anterior a la plaça¹⁷.

¹⁶ SANTANACH, 2005. Inèdit.

¹⁷ Carta arqueològica de Barcelona. <http://cartaarqueologica.bcn.cat/479>

L'any 2008 es va portar a terme al carrer Rec 1-53, 2-36 la canalització d'un nou col·lector. Les dimensions de la rasa eren de 172 metres de llargària, 0,80-0,90 metres d'amplada i una profunditat de 2,05 metres i discorria per la zona central del carrer amb una orientació paral·lela a la vorera esquerra, a uns 3-3,30 metres de distància de les façanes d'aquesta part del carrer. Aquesta intervenció arqueològica va permetre la documentació de tres fases ben diferenciades cronològicament:

Època romana (segles II-IV dC): l'ocupació d'aquest espai en època romana quedà demostrada per la localització de ceràmica romana datada entre els segles II- IV dC, així com per un enterrament en fossa simple d'un individu adult datat, segons el seu aixovar, entre finals del segle III i principis del segle IV dC. Al llarg de la intervenció aparegueren indicis de quatre enterraments més. Època moderna (segles XV- XVII): es documentaren una sèrie de murs i estrats pertanyents a la trama urbana existent de manera prèvia a la destrucció dita a terme com a conseqüència del conflicte que finalitzà el 1714. En canvi, aparegué un pou que s'emmarcaria dins un marc cronològic més ampli, d'època moderna/contemporània. D'època contemporània aparegué una paret de claveguera i un el tub de recollida pneumàtica¹⁸.

També caldria destacar l'excavació que es portà a terme en el 2009 arran l'ampliació del Museu Picasso. La intervenció arqueològica afectà tot el solar situat al carrer Flassaders 24-28 i deixà al descobert una ocupació de la zona, gairebé interrompuda, des del segle I fins als nostres dies.

Època romana (segles I-VII) es va documentar un tram de calçada, així com evidències d'activitat constructiva que semblen associades a ella. Pels actuals carrers Corders i Carders passava el ramal coster de la Via Augusta i la calçada documentada discorre paral·lela, una mica al sud, d'aquest ramal, i es dirigeix vers el carrer Montcada. Per això i per la seva factura, poc acurada, pensem que es podria tractar d'un ramal secundari. A més, es van detectar dos murs que formarien part de la mateixa estança, a l'interior de la qual es van detectar dues estructures de combustió. Per la seva tipologia, reflecteixen un espai vinculat a una activitat de caràcter agropecuari i no domèstic - potser pertanyent a la pars rústica d'una vil·la -. Totes aquestes estructures estaven amortitzades per uns nivells que s'han pogut datar entre els segles VI i VII.

Època medieval (segles XII-XV). Es detecten uns primers vestigis d'època medieval que es podrien datar del segle XII, però són molt escadussers i no permeten extreure'n conclusions. El moment més destacat és la documentació de la trama urbana gòtica aixecada entre els segles XIII-XIV en aquest punt que dona al carrer Flassaders. Es tracta d'una illa de cases de les que es tenen tres eixos longitudinals en sentit NE-SW amb un mínim de deu habitacions, i alguns altres espais de configuració i dimensions incertes. De les deu habitacions sis d'elles pertanyen a una mateixa finca (Habitacions 2, 3, 5, 6, 8 i 9) —i possiblement també la resta (1, 4, 7 i 10), doncs un pati (del segle XVII) a la part de darrera engloba l'amplada de les Habitacions 8 i 9 en la seva totalitat. Cal dir, que els eixos no es troben mai complerts doncs estan trencats per tota mena d'estructures i canalitzacions contemporànies i modernes. Cal esmentar també, la troballa d'un petit forn.

Època Moderna (segles XVI-XVIII). Entre els segles XVI i XVII es produeixen els canvis més importants en la configuració de l'espai intern d'aquestes habitacions i la creació d'altres de nous. No obstant, aquestes innovacions tampoc desdibuixen la imatge general del disseny medieval, sinó que mantenen en bona part l'estructura que tenien en origen, i les alteracions internes estan segurament relacionades amb els diferents usos (desconeguts en els seus termes més específics) que se'ls atorga als diferents recintes.

¹⁸ CASTILLO, 2008. Inèdit.

A inici del segle XVIII es documenta un estrat que ocupava d'una forma prou uniforme tota l'extensió del solar. Això indica que aquest estrat segella totes les estructures medievals i modernes anteriors a les edificacions contemporànies.

I finalment d'època contemporània es documenten les riostes, clavegueres i soterranis de l'edifici enderrocat recentment, la construcció del qual data de l'any 1935.¹⁹

L'any 2012 al Carrer Tantarantana 13-17 es va portar a terme la rehabilitació de l'edifici del carrer Tantarantana 13-17. La part de l'obra que afectava el subsòl era la construcció de les riostes de fonamentació de la nova estructura de l'edifici, així com el sanejament de tot el paviment interior i l'excavació de dos fossats per ascensors.

Sector de Sant Agustí Vell. Es tracta de la zona ubicada a l'extrem més oriental de la finca del carrer Tantarantana núm. 13, a tocar del claustre gòtic del convent de sant agustí Vell; un espai ocupat per un corredor cobert amb volta situat al sud de l'antic refectori. Aquest sector es trobava amortitzat per un important paquet de sediments del segle XVIII relacionat amb la construcció de la caserna militar ubicada aquí a partir de 1759. La seva excavació deixà al descobert un nivell de circulació fet de maons i relacionat amb la fase del convent de finals del segle XVI. De la fase constructiva dels segles XV-XVI cal esmentar la presència d'una claveguera que afectava un mur anterior. També d'aquest moment es pot datar la construcció del refectori del convent. De la fase més antiga del convent dels augustinians, es van documentar les restes parcials de dues estructures; en primer lloc una estructura de planta rectangular feta amb pedres irregulars, maons i morter de calç. La segona estructura estava construïda amb la mateixa factura i estava relacionada amb dos nivells d'ús datats del segle XIV. Sector Tantarantana, 13. Als murs nord i sud de la finca es documentà la presència de diverses arcades fetes amb dovelles de pedra de Montjuïc que podrien haver format part de la finca primigènia, com a zona de pas entre mitgeres de la planta baixa. Sota el paviment actual aparegueren diverses estructures relacionades amb dues fases cronològiques ben diferenciades. En primer lloc un conjunt que s'hauria de relacionar amb la finca de finals del segle XVIII i principis del segle XIX. Es tracta d'una estructura relacionada amb les activitats productives que es duïen a terme a tocar el Rec Comtal i un pou d'aigua. El segon conjunt d'estructures s'ha de relacionar amb la finca de finals del segle XIII i principis del segle XIV. En conjunt, aquestes estructures s'haurien de relacionar amb la presència d'una adoberia medieval. A banda es documentaren dos estructures de combustió pertanyents a dues fases diferenciades però amortitzades amb idèntic material baixmedieval. Ambdues estructures sembla que estan construïdes sobre una antiga bassa de l'adoberia.

Sector Tantarantana 15. Aquí es documentaren estructures vinculades amb una adoberia o blanqueria de finals del segle XVIII o principis del segle XIX; una quinzena de basses i estructures de planta circular, una estructura de combustió, un pou de captació i una claveguera d'evacuació. El segon conjunt d'estructures s'hauria de relacionar amb la fase renaixentista del convent de Sant Agustí Vell; es localitzà una de les grans arcades d'accés al claustre construït a partir de l'any 1580.

Sector de Tantarantana, 17. La primera fase d'ocupació d'aquest sector s'ha de situar en època medieval, i dins aquest període es poden diferenciar dues fases constructives. En primer lloc, les restes relacionades amb la primera finca, de finals del segle XIII i principis del segle XIV o sembla que hi havia una adoberia. Al segle XIV es produí una variació a la parcel·la existent i es va construir una nova finca, que comportà una reordenació de l'espai i l'amortització de les estructures de l'adoberia. A l'extrem oriental de la finca esmentada es va documentar la presència d'una pavimentació feta amb llambordes i còdols relacionat amb un àmbit per estabular. Que continuaria vigent fins al segle XVIII. La segona fase d'ocupació l'hauríem de situar entorn dels segles XV-XVI amb la reducció de la finca meridional i la construcció d'una estructura de combustió. La

¹⁹ ESPEJO *et alii* 2010. Inèdit.

tercera fase d'ocupació es va situar al voltant del segle XVII, amb nombrosos nivells de circulació de calç i la construcció d'un pou i la reforma de l'àmbit d'estabulari. Finalment, la darrera fase d'ocupació s'ha d'ubicar a finals del segle XVIII i principis del segle XIX amb la presència en aquest sector d'una adoberia o blanqueria²⁰.

5- MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ.

²⁰ TRIAY, 2014. Inèdit.

Els treballs arqueològics al carrer Comerç 19-25 i 42-58 de Barcelona s'han d'emmarcar en el context d'urbanització d'aquest sector del barri de la Ribera. En concret els arquitectes Sergio Herreros i Federico Giacomelli, redactors del projecte d'urbanització del tram del carrer del Comerç comprès entre el carrer de la Fusina i el carrer Princesa, al districte de Ciutat Vella, han previst un pla de cales previ a la redacció definitiva del projecte executiu. La finalitat d'aquestes cales és, per una banda, localitzar els serveis afectats i, per l'altra, intentar d'esbrinar a quina cota es localitzen les estructures arqueològiques.

Els treballs consistiran en l'obertura de quatre cales, dues a cada extrem del carrer. Aquestes cales tindran una longitud variable entre els 4,40 metres i els 9,80 metres, amb una amplada de 0,60 metres, i una profunditat d'1,50 metres. Per tal de poder de treballar en condicions òptimes, en el cas que es localitzin estructures arqueològiques, i que puguin ser documentades adequadament, caldrà ampliar mínimament aquestes cales en els punts requerits.

Com que la voluntat d'aquests sondejors és merament informativa, no es preveu l'excavació de les estructures que es puguin localitzar, ja que es faria, si quedessin afectades, en la fase d'execució de l'obra d'urbanització. Les possibles estructures que es puguin localitzar es documentaran arqueològicament. Així mateix, aquestes cales es tornaran a tancar immediatament després d'assolir els objectius previstos. En el cas que es localitzin restes arqueològiques, ja siguin estructures com estrats arqueològicament fèrtils, es cobriran amb una capa de geotèxtil i sauló. Per damunt, es procedirà a cobrir la superfície del carrer amb els mateixos materials que hi ha a l'actualitat.

El fet que la zona afectada es trobi situada en un indret d'interès arqueològic i alt valor històric ha donat peu a què es considerés necessari un control arqueològic preventiu en vistes a la possible aparició de restes i estructures, seguint el procediment establert per la llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Així doncs, d'una manera resumida, podem dir que el lloc que ens ocupa té interès històric i arqueològic ja que:

1. En època romana, aquesta zona formava part de l'*ager* de la colònia de *Barcino*. A l'entorn d'aquesta zona s'ha documentat una extensa necròpolis tardoromana.
2. Forma part de la zona d'expansió de la ciutat en època medieval.
3. És a l'interior del recinte medieval de Barcelona, al costat de mar. Forma part de l'àrea d'ampliació de la ciutat medieval, amb una proximitat evident a Santa Maria del Mar. Al voltant del temple es desenvolupà el barri marítim conegut com La Ribera, que en aquesta zona conserva força bé els trets medievals.
4. Aquesta zona forma part del sector de la ciutat que va ser enderrocat amb motiu de la construcció de la Ciutadella borbònica, a principis del segle XVIII.
5. L'any 1991 es va excavar la plaça Comercial,¹ posteriorment, entre els anys 2001 i 2002 es va excavar el subsòl de l'antic mercat del Born i, darrerament, s'han fet treballs d'urbanització als carrers del voltant del mercat. Els resultats de les diferents intervencions van permetre establir una seqüència cronològica que s'iniciava a l'època romana i finalitzava al segle XVIII amb l'enderroc d'una part del barri de la Ribera per ordre del rei Felip V. Del moment més antic es van

recuperar deu enterraments d'inhumació en fossa simple i tombes de tègula a doble vessant excavats a les sorres de la plaça Comercial. Aquests enterraments es van datar entre els segles IV-VII dC i estaven situats a la meitat del solar més propera al mar. A la mateixa plaça Comercial es va documentar una zona de necròpolis on es van recuperar un total de 18 individus inhumats en fossa simple en posició de decúbit lateral que segueix les prescripcions islàmiques (entre els anys 714 i 801). Tant a la plaça Comercial, com a l'interior de l'antic mercat i els carrers de l'entorn, s'han pogut documentar els vestigis dels edificis i vials d'època medieval i moderna que foren enderrocats després de la guerra de Successió, arran de la construcció de la Ciutadella borbònica.

6. La intervenció arqueològica al núm. 223 del Passeig Picasso, i a tocar del present projecte, va consistir en el control dels rebaixos que es corresponien amb les piscines del centre de banys, el buidatge de les quals es realitzava 1,40 metres. per sota del nivell actual del paviment del soterrani (2,25 metres s.n.m.). En les dues intervencions realitzades, va ser possible localitzar per una banda, una sèrie d'estructures arqueològiques que es corresponien a l'últim moment de funcionament del barri de Ribera abans del seu enderroc entre els anys 1715 i 1718; per altra banda, es va documentar una sèrie d'unitats estratigràfiques negatives que es corresponien amb el moment de construcció de l'edifici del segle XIX. Les estructures que es corresponien amb l'últim moment d'ocupació del barri de Ribera eren totes elles unitats negatives: pous i dipòsits. No va ser possible localitzar el nivell de circulació antic que es localitzava, gairebé un metre per sota del nivell del soterrani de la finca afectada. Els dipòsits localitzats responien tots a la mateixa tècnica constructiva i tots presentaven morters de calç amb una alta presència de sorres i gravetes. Pel tipus de sediment recuperat durant el seu buidatge se'ls hi va atribuir la funció de fosses sèptiques, les quals quedarien amortitzades entre els segles XVII- XVIII. Pel que fa als pous, aquests es situaven en el segle XVIII. Per altra banda les unitats negatives es trobaven relacionades amb la construcció de l'edifici del segle XIX. Sembla ser que es va desenvolupar un procés de desmuntatge d'estructures important que generà grans paquets de terra i runa. Posteriorment, un cop es va arribar a la cota que interessava per construir, es va anivellar el terreny i es van realitzar les rases per als murs i les riestes.
7. La intervenció arqueològica a l'Avinguda Marquès de l'Argentera i al carrer Comerç, realitzada l'any 20014, va venir motivada per la planificació urbanística d'un pàrquing al subsòl que podia afectar part de la muralla de mar. Es van practicar un total de 10 sondejos amb unes mateixes dimensions (4 m. de llarg per 2 m. d'amplada). La profunditat va variar en funció de la troballa de restes o del subsòl geològic. D'aquesta manera, els sondeigs 100, 200, 300, 500 i 900 van donar resultats positius delimitant una zona de cases de l'antic barri de la Ribera enderrocada per Felip V a principis del segle XVIII, després del 1714. Aquesta zona es trobava delimitada al nord del sondeig 100 efectuat al carrer Comerç, al sud pel sondeig 500 practicat en el número 4 de l'Avinguda del Marquès de l'Argentera, a l'est pel sondeig 600 realitzat en el número 15 del mateix carrer, i a l'oest pel sondeig 900 que es localitzava a l'alçada del carrer Antic de Sant Joan. També es van documentar les restes d'un paviment empedrat que es va identificar com part del carrer que s'anomenava dels Portals de Mar. La illa de cases es va vincular a les edificacions delimitades al nord per l'antic carrer de les Benlligades i al sud pel de Cruanyes. En la resta de sondejos, es van documentar nivells arqueològics moderns i medievals i en el cas concret del sondeig 500 es va documentar les restes d'un mur que pel seu tipus d'aparell podria haver estat relacionat amb una construcció annexa a la muralla de mar.

Els sondeigs 1000 i 400 van resultar negatius donada la gran quantitat de serveis localitzats en ells.

8. Durant l'any 2017 s'ha dut a terme la primera fase de la urbanització del carrer del Comerç, entre el carrer de la Ribera i l'avinguda del marquès de l'Argentera. Aquests treballs han permès documentar noves restes de l'antic barri de la Ribera dels segles XVII i XVIII, quan fou enderrocat amb motiu de les obres de construcció de la Ciutadella borbònica durant el primer quart del segle XVIII.

Tots aquests motius creiem que justifiquen per sí sols la importància de dur a terme els citats treballs arqueològics a la zona per tal de localitzar i documentar les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, procurant obtenir la màxima informació possible d'aquesta zona que ens permeti complementar els estudis realitzats fins el moment.

6- METODOLOGIA.

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E. C. Harris i per A. Carandini²¹.

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, en dibuixar les plantes parcials on s'acoten tots els nivells físics extrets i en la fotografia de les UE. Per tal d'homogeneïtzar els registres de les diverses intervencions arqueològiques s'utilitza un sistema de base de dades interrelacionades basat en el programa Access de Microsoft, on s'inclou a cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

Paral·lelament a aquesta tasca es va configurar la documentació planimètrica general (escala 1:20), topogràfica i fotogràfica del jaciment.

El material arqueològic recuperat es va codificar segons els següents criteris, 021 (número de la intervenció arqueològica) - 18 (any del permís) – núm. de UE (Unitat Estratigràfica) – núm. d'inventari (número de diferenciació de les peces més significatives).

Les cotes han estat establertes en metres sobre el nivell del mar (m snm.).

L'arqueòloga s'ha trobat sempre al costat dels operaris per tal d'anar seguint el rebaix del sòl de forma visual directe per tal de poder identificar les possibles restes arqueològiques que podien anar sortint. Quan han aparegut restes arqueològiques s'han excavat manualment seguint la metodologia arqueològica, en els casos en què ens ha estat possible la màquina ens ha ajudat a l'extracció de terra.

Un cop realitzades les cales i obtinguda la informació pertinent les restes arqueològiques documentades han estat protegides i posteriorment les cales reomplertes amb terres netes i sauló en el decurs dels treballs.

7- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

²¹ HARRIS, 1991 i CARANDINI, 1997.

Els treballs portats a terme en la present intervenció han consistit en l'obertura de 4 cales, dues a cada extrem del carrer Comerç en el tram entre els carrers de Princesa i Fusina. Aquestes cales tenien una longitud variable entre els 4,40 metres i els 9,80 metres, amb una amplada de 0,60 metres, i una profunditat d'1,50 metres. Degut a la dinàmica estratigràfica documentada en les cales 1 i 3 la direcció de l'obra va optar per realitzar un rebaix de fins a 1,90 metres de profunditat. En els quatre casos l'obertura de les cales afecta tant la vorera com part de la calçada per tal de tenir una major documentació del subsòl (veure plànols 1 i 2)

Tal i com ja s'ha esmentat anteriorment els presents treballs s'han d'emmarcar en el context d'urbanització d'aquest sector del barri de la Ribera. Es tracta d'un pla de cales previ a la redacció definitiva del projecte executiu. La finalitat d'aquestes cales és, per una banda, localitzar els serveis afectats i, per l'altra, intentar d'esbrinar a quina cota es localitzen les estructures arqueològiques.

Cala 1 (Fotografies 1 a 28)

La Cala 1 es localitza a la banda Besós del carrer a tocar amb el carrer Princesa a una distància de 7,66 metres de la cantonada. Aquesta té unes dimensions de 9,80 metres, una amplada de 0,60 i s'ha assolit una profunditat d'entre 1,30 i 1,90 metres. (veure plànols 3 i 4)

Així doncs, en les cotes superiors de la cala s'han documentat tant la pavimentació de la vorera com de la calçada. En el tram de la vorera es documenta un paviment fet amb panots de 20x20x4 cm, la UE100, amb una cota de circulació de 5,40 metres snm juntament amb la seva preparació de formigó, la UE101, d'entre 8 i 10 cm - cota superior 5,36 metres snm - .

Per sota ja es documenta un nivell de sauló, la UE102, amb uns 1,20 metres de potència - cota superior 5,28 metres snm - . La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis que passem a enumerar tot seguit:

1. Tub corrugat vermell. Electricitat (senyals de trànsit). Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,55 metres de la línia de façana i a una cota de 5,17 metres snm (a 0,23 metres per sota del nivell de la vorera actual).
2. Tub corrugat verd turquesa. Indeterminat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,85 metres de la línia de façana i a una cota de 5,10 metres snm (a 0,30 metres per sota del nivell de la vorera actual).
3. Cable protegit amb maons. Electricitat (enllumenat públic). Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,70 metres de la línia de façana i a una cota de 4,91 metres snm (a 0,48 metres per sota del nivell de la vorera actual).
4. Conducció d'aigua. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,70 metres de la línia de façana i a una cota de 4,79 metres snm (a 0,60 metres per sota del nivell de la vorera actual).

5. Conducció gas. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 2,15 metres de la línia de façana i a una cota de 4,55 metres snm (a 0,84 metres per sota del nivell de la vorera actual).
6. Plaques de protecció de plàstic. Electricitat. S'han documentat les plaques de protecció d'una línia d'electricitat. En aquest cas no s'han aixecat per raons de seguretat, de manera que s'ha acotat aquestes i no els cables pròpiament ja que aquests no s'han localitzat. Les plaques es documenten a una distància d'entre 0,50 i 1,20 metres de la línia de façana i a una cota de 5,08 metres snm (a 0,32 metres per sota del nivell de la vorera actual).
7. Cable protegit amb maons. Electricitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,35 metres de la línia de façana i a una cota de 4,97 metres snm (a 0,40 metres per sota del nivell de la vorera actual).
8. Tub metàl·lic. Indeterminat. Discorre en diagonal respecte a la línia de façana amb orientació est/oest. Aquest es localitza a 2,90 metres de la línia de façana i a una cota de 4,33 metres snm (a 1,02 metres per sota del nivell de la vorera actual).

L'actual nivell de circulació de la calçada es troba fet d'asfalt i es localitza a una cota d'entre 5,28 i 5,13 metres snm, és la UE103. Ja d'una fase anterior seria un segon paviment, la UE104, fet de llambordes de 10x14x16 cm - cota superior entre 5,20 i 5,05 metres snm - i presenta preparació de sauló d'uns 20 cm de potència, la UE105.

En aquesta zona de la calçada més pròxima a la vorera es localitza un darrer servei, en aquest cas s'ha pogut documentar la seva rasa, UE112, que afecta a la seqüència estratigràfica d'aquest sector.

9. Tub metàl·lic. Possiblement aigua. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,60 metres de la línia de façana i a una cota de 4,58 metres snm (a 0,64 metres per sota del nivell de la calçada actual).

Per sota d'aquests elements d'època contemporània s'han documentat una important seqüència estratigràfica datada entre el segle XIX i el moment d'arrasament del Barri de la Ribera després de la Guerra de Successió (entre el 1715 i 1718), amb aquesta destrucció Felip V tenia com a l'objectiu edificar una esplanada al davant del recinte fortificat de la Ciutadella. La construcció d'aquesta gran fortalesa i l'establiment d'un territori de seguretat al seu voltant.

Així doncs es documenta la UE106, es tracta d'un estrat molt compacte format per argiles juntament amb restes de material constructiu (maons, pedres i morter de calç blanca) d'uns 0,30 metres de potència - cota superior 4,78 metres snm -. Per les característiques que presenta es tractaria d'un nivell de circulació i s'hauria de relacionar amb las fases inicials d'urbanització d'aquest carrer portades a terme en la segona meitat del segle XIX un cop enderrocada la Ciutadella.

En relació amb aquest moment en l'extrem occidental de la Cala 1 (just en el centre de la calçada) es documenta l'estructura UE116. Aquesta estructura s'ha de posar en relació directe amb la presència del Rec Comtal just en aquest punt del carrer Comerç. Recordem que el traçat del Rec Comtal en època medieval en aquest sector de la ciutat

discorria pel carrer Tantarantana i girava cap al carrer dels Ventres (actual carrer Comerç) i s'endinsava per sota de l'actual Born Centre de Cultura i Memòria. Els canvis urbanístics realitzats degut a la construcció de la Ciutadella va comportar que part del traçat del Rec medieval es ves modificant de manera que entre el 1717 i 1719 va passar a situar-se en l'actual carrer del Rec. (veure plànol 8)

En el moment d'urbanitzar el carrer Comerç, ja en la segona meitat del segle XIX, s'aprofità part del Rec Comtal existent com a nou clavegueram de manera que aquesta antiga construcció fou modificada per tal d'adequar-se a les noves necessitats. L'estructura UE116 documentada en la present intervenció formaria part d'aquest cobriment de la sèquia medieval i posterior aprofitament com a col·lector del carrer. Es tracta de les restes de la volta de la coberta feta amb maons i pedres de petites dimensions i mitjanes dimensions lligat tot amb morter de calç blanca. La cota superior d'aquesta estructura és documentada 4,40 metres (a 0,75 metres per sota l'actual calçada) i la inferior a 3,30 metres snm.

Anteriors i ja relacionats amb l'esplanada de seguretat situada al voltant de la fortalesa de la Ciutadella s'han documentat diversos estrats datats entre el segle XVIII i mitjans del segle XIX. En primer lloc es documenta un nivell de circulació, en aquest cas la UE107. Es tracta d'un nivell de calç blava molt compacte d'uns 10 cm de potència - cota superior 4,54 metres snm -. La seva excavació ens ha deixat al descobert la UE108. Es tracta d'un estrat d'anivellament format per un sediment sorrenc, solt i de color marró amb restes de material constructiu i fragments ceràmics (pisa blanca, ceràmica blava catalana de la ditada, *Taches noires...*) que ens el situen en un context cronològic del segle XVIII. Aquest té una potència de 0,50 metres - cota superior 4,43 metres snm -.

Anterior ja seria la UE109. Es tracta d'un nivell format per llims compactes de color gris amb presència d'alguns carbons d'uns 12 cm de potència - cota superior 3,94 metres snm -. Finalment es documenta un segon nivell de circulació relacionat amb aquesta fase d'ocupació, és la UE110. Es tracta d'un nivell de terra piconada molt compacta formada per restes de morter amb argiles i algunes restes de material constructiu. Té una potència d'uns 5 cm - cota superior 3,82 metres snm -.

En les cotes inferiors de la Cala 1 s'ha documentat un important nivell d'enderroc, es tracta de al UE111. Aquest s'ha de relacionar amb la destrucció de les cases del sector del barri de la Ribera afectades per la construcció de la fortalesa de la Ciutadella i el seu entorn. Així doncs, es tracta d'un estrat sorrenc de color marró claret amb una gran quantitat de carreus treballats, maons i restes de morter fruit de la destrucció dels murs que conformaven aquestes cases. De l'estrat en qüestió s'han excavat uns 0,50 metres de potència - cota superior 3,77 metres snm - fins assolir la cota final de la Cala 1 però cal tenir en compte que l'estratigrafia continua. L'excavació ens ha permès recuperar diversos fragments de ceràmica vidriada, ceràmica blava catalana de la ditada i una rajola policroma que ens situen el moment de l'enderroc en aquest inici del segle XVIII.

En el decurs de la seva excavació s'ha pogut documentar les restes d'un mur relacionat amb una de les cases enderrocades, és la UE 118. Es tracta d'una estructura murària construïda amb carreus treballats i algun maó lligats amb morter de sorra i calç. Té unes dimensions de 3 metres de longitud, una amplada de 0,58 metres i s'ha documentat una potència de 0,30 metres (s'han documentat tres filades de cara vista) - cota superior 3,70 metres snm (el coronament del mur es localitza a 1,60 metres per sota de la calçada

actual) i pren orientació nord-sud. Tindria per tant una cronologia de la segona meitat del segle XVII.²²

Cala 2 (Fotografies 29 a 44)

La Cala 2 es localitza a la banda Llobregat del carrer a tocar amb el carrer Princesa a una distància de 2,08 metres de la cantonada. Aquesta té unes dimensions de 4,40 metres, una amplada de 0,60 metres i s'ha assolit una profunditat màxima de 1,10 metres. La gran quantitat de serveis documentats no han permès assolir la cota marcada per l'obra de 1,50 metres. (veure plànols 3 i 5)

Així doncs, en les cotes superiors de la cala s'han documentat tant la pavimentació de la vorera com de la calçada. En el tram de la vorera es documenta un paviment fet amb panots de 20x20x4 cm, la UE200, amb una cota de circulació de 4,81 metres snm juntament amb la seva preparació de formigó, la UE201, d'uns 0,20 metres de potència - cota superior 4,78 metres snm - .

Per sota ja es documenta un nivell de sauló, la UE202, amb una potència màxima de 0,70 metres - cota superior 4,58 metres snm - . La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis que passem a enumerar tot seguit:

1. Cable protegit amb maons. Electricitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 0,50 metres de la línia de façana i a una cota de 4,31 metres snm (a 0,50 metres per sota del nivell de la vorera actual).
2. Línia elèctrica. Es troba parcialment protegida per maons i per plaques de plàstic. No s'ha rebaixat més per no desprotegir el servei de manera que la cota precisa de la línia no s'ha pogut documentar. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 0,85 metres de la línia de façana i a una cota de 4,25 metres snm (a 0,55 metres per sota del nivell de la vorera actual).
3. Tub corrugat de color morat. No porta cap tipus de distintiu que ens permeti determinar la seva funcionalitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,15 metres de la línia de façana i a una cota de 4,40 metres snm (a 0,40 metres per sota del nivell de la vorera actual).
4. Tub corrugat de color morat. No porta cap tipus de distintiu que ens permeti determinar la seva funcionalitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,30 metres de la línia de façana i a una cota de 4,40 metres snm (a 0,40 metres per sota del nivell de la vorera actual).
5. Conducció d'aigua. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,50 metres de la línia de façana i a una cota de 4,12 metres snm (a 0,68 metres per sota del nivell de la vorera actual).

²² Cal destacar que el mur UE118 no s'ha excavat en la seva totalitat ja que la intervenció ha finalitzat en la cota de 1,90 metres per sota la calçada marcada per la direcció d'obra. El fet de trobar-nos encara en cotes de cara vista ens fa pensar que en cotes més baixes es troben els nivells de circulació relacionats amb aquesta estructura.

6. Línia elèctrica. Es troba protegida per plaques de plàstic. No s'ha rebaixat més per no desprotegir el servei de manera que la cota precisa de la línia no s'ha pogut documentar. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,70 metres de la línia de façana i a una cota de 4,10 metres snm (a 0,70 metres per sota del nivell de la vorera actual).

Cal destacar que l'obertura de la Cala 2 s'ha portat a terme a tocar d'un dels arbres localitzats en la vorera del carrer Comerç aquest fet ha condicionat força el rebaix de la cala ja que la gran quantitat d'arrels ens ha impossibilitat portar a terme el rebaix del sòl de manera que desconeixem si per sota ens documenten més serveis o alguna resta arqueològica. Aquestes arrels es comencen a localitzar a una cota de 4,49 metres snm.

L'actual nivell de circulació de la calçada es troba fet d'asfalt i es localitza a una cota d'entre 4,79 i 4,66 metres snm, és la UE203 (presenta una forta pendent cap a la vorera). Ja d'una fase anterior seria un segon paviment, la UE204, fet de llambordes de 10x14x16 cm - cota superior entre 4,70 i 4,60 metres snm - i presenta preparació de sauló d'uns 20 cm de potència, la UE205.

Per sota del nivell de sauló es documenta la UE206, es tracta d'un estrat sorrenc i compactat de color marró d'uns 0,76 metres de potència - cota superior 4,36 metres snm - on es documenten diversos serveis. En el decurs de la seva excavació s'han documentat diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la rasa amb el mateix sediment extret durant el rebaix. Els serveis localitzats són els següents:

7. Tub negre. No s'ha pogut determinar la seva funcionalitat ja que no porta cap tipus de distintiu. En els plànols dels serveis existents consta que hi ha diverses línies elèctriques en aquesta zona però desconeixem si es tracta d'una d'elles. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,15 metres de la línia de façana i a una cota de 3,86 metres snm (a 0,82 metres per sota del nivell de la calçada actual).
8. Tub negre. No s'ha pogut determinar la seva funcionalitat ja que no porta cap tipus de distintiu. En els plànols dels serveis existents consta que hi ha diverses línies elèctriques en aquesta zona però desconeixem si es tracta d'una d'elles. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,35 metres de la línia de façana i a una cota de 3,93 metres snm (a 0,78 metres per sota del nivell de la calçada actual).
9. Tub negre. No s'ha pogut determinar la seva funcionalitat ja que no porta cap tipus de distintiu. En els plànols dels serveis existents consta que hi ha diverses línies elèctriques en aquesta zona però desconeixem si es tracta d'una d'elles. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,85 metres de la línia de façana i a una cota de 3,75 metres snm (a 1 metres per sota del nivell de la calçada actual).
10. Cable protegit amb maons. Electricitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,78 metres de la línia de façana i a una cota de 4,31 metres snm (a 0,94 metres per sota del nivell de la calçada actual).

Cal destacar que en el decurs del rebaix de la Cala 2 no s'han documentat restes arqueològiques, la gran quantitat de serveis juntament amb l'abundant presència d'arrels han impossibilitat arribar a cotes més profundes.

Cala 3 (Fotografies 45 a 63)

La Cala 3 es localitza a la banda Besós del carrer a tocar amb el carrer Fusina a una distància de 4,47 metres de la cantonada. Aquesta té unes dimensions de 8,40 metres, una amplada de 0,60 i s'ha assolit una profunditat de fins a 1,90 metres. (veure plànols 3 i 6)

Així doncs, en les cotes superiors de la cala s'han documentat tant la pavimentació de la vorera com de la calçada. En el tram de la vorera es documenta un paviment fet amb panots de 20x20x4 cm, la UE302, amb una cota de circulació de 5,70 metres snm juntament amb la seva preparació de formigó, la UE303, d'entre 0,12 i 0,50 - cota superior 5,62 metres snm - .

Per sota de la pavimentació es documenta la UE317, es tracta d'un estrat sorrenc i compactat de color marró d'uns 0,50 metres de potència - cota superior 5,50 metres snm - on es documenten diversos serveis. En el decurs de la seva excavació s'han documentat diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la rasa amb el mateix sediment extret durant el rebaix.

La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis que passem a enumerar tot seguit:

1. Tub metàl·lic indeterminat. No s'ha pogut determinar la seva funcionalitat ja que no porta cap tipus de distintiu. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 0,75 metres de la línia de façana i a una cota de 5,10 metres snm (a 0,58 metres per sota del nivell de la calçada actual).
2. Tub metàl·lic indeterminat. No s'ha pogut determinar la seva funcionalitat ja que no porta cap tipus de distintiu. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,20 metres de la línia de façana i a una cota de 5,13 metres snm (a 0,56 metres per sota del nivell de la calçada actual).
3. Tub corrugat verd turquesa. Indeterminat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació est-oest. Aquest es localitza a 1,20 metres de la línia de façana i a una cota de 5,40 metres snm (a 0,28 metres per sota del nivell de la vorera actual).
4. Tub corrugat vermell. Electricitat (senyals de trànsit). Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,50 metres de la línia de façana i a una cota de 5,36 metres snm (a 0,34 metres per sota del nivell de la vorera actual).
5. Tub corrugat vermell. Electricitat (també podrien ser senyals de trànsit). Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,60 metres de la línia de façana i a una cota de 5,29 metres snm (a 0,38 metres per sota del nivell de la vorera actual).
6. Cable protegit amb maons. Electricitat (enllumenat públic). Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,55 metres de la línia de façana i a una cota de 5,12 metres snm (a 0,58 metres per sota del nivell de la vorera actual).

7. Conducció gas. Es troba protegida per plàstics grocs. No s'ha rebaixat més per no desprotegir el servei de manera que la cota precisa de la línia no s'ha pogut documentar. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 2,00 metres de la línia de façana i a una cota de 4,86 metres snm (a 0,82 metres per sota del nivell de la vorera actual).

L'actual nivell de circulació de la calçada es troba fet d'asfalt i es localitza a una cota 5,47 metres snm, és la UE300. El seu aixecament ha deixat al descobert un nivell de formigó amb mallasso d'uns 0,15 metres de potència, la UE301 - cota superior 5,36 metres snm -.

Per sota del nivell de pavimentació es documenta la UE304. Es tracta d'un estrat sorrenc i compactat de color marró d'uns 0,30 metres de potència - cota superior 5,23 metres snm - on es documenten diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la rasa amb el mateix sediment extret durant el rebaix. Seria molt similar al documenta en el tram de la vorera (UE317).

En aquesta zona de la calçada més pròxima a la vorera es localitza un darrer servei:

8. Tub metàl·lic. Possiblement aigua. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,60 metres de la línia de façana i a una cota de 4,97 metres snm (a 0,50 metres per sota del nivell de la calçada actual).

També s'ha documenta en l'extrem de la Cala 3 en la zona central del carrer la rasa d'obertura del col·lector central del carrer Comerç, la UE310, aquesta afecta tota la seqüència estratigràfica existent en el subsòl. En aquest cas no s'han trobat les parets de la canalització que discorre pel la part central del carrer. Cal destacar que en aquest sector del carrer el col·lector ja no aprofita el traçat del Rec ja que aquest es troba desplaçat cap a la cantonada del carrer Fusina.

L'excavació del nivells més recents ens ha permès documentar d'un nou tram del Rec Comtal reaprofitat en la segona meitat del XIX com a clavegueram en el moment de urbanitzar el carrer Comerç. En aquest cas l'estructura, la UE309, es localitza tant en la zona de la calçada com en part de la vorera endinsant-se per sota dels serveis existent. Així doncs, s'ha pogut documentar una part important del cobriment del Rec medieval, en concret 3,20 metres d'amplada (el Rec tindria uns 5 metres d'amplada en el seu origen) i una potència d'1 metre. Pren orientació est-oest. La cota superior de l'estructura en qüestió es documenta a 4,54 metres (a 0,60 metres per sota de la calçada actual) i la inferior a 3,55 metres snm. Ens trobem que en les zones laterals l'estructura es troba feta amb pedres de petites i mitjanes dimensions lligades amb morter de calç blanca de poca qualitat, mentre que en la part central es documenta una volta d'uns 1,70 metres feta amb maons disposats en forma de llibre. Es tractaria doncs, d'una solució per reduir l'amplada del Rec en el moment de construir les noves canalitzacions. (veure plànol 8)

Anterior a aquesta fase d'urbanització del carrer Comerç s'han documentat diversos nivells relacionats amb la presència en aquest sector de la ciutat l'esplanada de seguretat situada al voltant de la fortalesa de la Ciutadella tal i com ja s'ha documentat en la Cala 1. En aquest cas els estrats tenen una cronologia d'entre el segle XVIII i inicis del segle XIX.

En les cotes superiors es documenta la UE305. Es tracta d'un estrat de color marró molt compacte amb restes de material constructiu (mons i morter de calç blanca) i alguns

fragments de ceràmica (ceràmica vidriada i ceràmica blava catalana de l'arracada) que ens el situa en un context cronològic de finals del segle XVIII inicis segle XIX. Té una potència d'uns 0,23 metres - cota superior 4,95 metres snm - .

Aquest cobreix un nivell de circulació, la UE306, format per terra piconada amb algunes argiles. La cota de circulació es localitza a 4,72 metres snm i té una potència d'uns 10 cm.

La seva exhumació ens ha permès documentar dos estrats usats en el seu moment per anivellar el terreny. El primer, la UE312, es tracta d'un nivell de textura llimosa i força compactat de color marró d'uns 0,27 metres de potència - cota superior 3,64 metres snm -. El segon, la UE313, es tracta d'un nivell més sorrenc i solt de color gris fosc. En aquest cas té una potència màxima de 0,16 metres - cota superior 3,54 metres snm i fa pendent cap el centre del carrer -. En ambdós casos es documenten abundants restes de material constructiu i en el cas de la UE313 alguns fragments de material ceràmic (ceràmica vidriada, ceràmica *Taches noires*...) que ens els situen en un context cronològic del segle XVIII.

En relació amb aquesta mateixa fase d'ocupació es documenta un segon nivell de circulació, és la UE314. Com en el cas anterior es tracta d'un nivell de terra piconada amb argiles força compactat. La cota de circulació es localitza a 4,36 metres snm.

Aquest nivell de circulació s'assenta a sobre de la UE315. Es tracta d'un estrat sorrenc i molt compactat de color negrós d'uns 0,20 metres de potència - cota superior 4,32 metres snm -.

En les cotes inferiors de la Cala 2 s'ha documentat un important nivell d'enderroc, es tracta de al UE316. Aquest s'ha de relacionar amb la destrucció de les cases del sector del barri de la Ribera afectades per la construcció de la fortalesa de la Ciutadella i el seu entorn. Així doncs, es tracta d'un estrat sorrenc de color marró claret amb una gran quantitat de carreus treballats, maons i restes de morter fruit de la destrucció dels murs que conformaven aquestes cases. De l'estrat en qüestió s'han excavat uns 0,54 metres de potència - cota superior 4,04 metres snm - fins assolir la cota final de la Cala 1 però cal tenir en compte que l'estratigrafia continua. L'excavació ens ha permès recuperar diversos fragments de ceràmica vidriada, ceràmica blava catalana de Poblet que ens situen el moment de l'enderroc en aquest inici del segle XVIII.

Cala 4 (Fotografies 64 a 76)

La Cala 4 es localitza a la banda Llobregat del carrer a tocar amb el carrer Fusina a una distància de 9,40 metres de la cantonada. Aquesta té unes dimensions de 4,40 metres, una amplada de 0,60 metres i s'ha assolit una profunditat màxima de 1,30 metres. La gran quantitat de serveis documentats no han permès assolir la cota marcada per l'obra de 1,50 metres. (veure plànols 3 i 7)

Així doncs, en les cotes superiors de la cala s'han documentat tant la pavimentació de la vorera com de la calçada. En el tram de la vorera es documenta un paviment fet amb panots de 20x20x4 cm, la UE400, amb una cota de circulació de 5,40 metres snm juntament amb la seva preparació de formigó, la UE401, d'uns 0,20 metres de potència - cota superior 5,36 metres snm - .

Per sota ja es documenta un nivell de sauló, la UE402, amb una potència màxima de 0,50 metres - cota superior 5,16 metres snm - . La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis que passem a enumerar tot seguit:

1. Tub corrugat vermell. Electricitat (senyals de trànsit). Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 0,85 metres de la línia de façana i a una cota de 5,20 metres snm (a 0,20 metres per sota del nivell de la vorera actual).
2. Tub corrugat de color morat. No porta cap tipus de distintiu que ens permeti determinar la seva funcionalitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,00 metres de la línia de façana i a una cota de 5,19 metres snm (a 0,20 metres per sota del nivell de la vorera actual).
3. Tub corrugat de color morat. No porta cap tipus de distintiu que ens permeti determinar la seva funcionalitat. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,15 metres de la línia de façana i a una cota de 5,19 metres snm (a 0,20 metres per sota del nivell de la vorera actual).
4. Conducció d'aigua. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,50 metres de la línia de façana i a una cota de 4,83 metres snm (a 0,60 metres per sota del nivell de la vorera actual).
5. Línia elèctrica. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 1,95 metres de la línia de façana i a una cota de 4,87 metres snm (a 0,54 metres per sota del nivell de la vorera actual).
6. Línia elèctrica. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 2 metres de la línia de façana i a una cota de 4,80 metres snm (a 0,62 metres per sota del nivell de la vorera actual).
7. Línia elèctrica. Es troba protegida maons. No s'ha rebaixat més per no desprotegir el servei de manera que la cota precisa de la línia no s'ha pogut documentar. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 2,40 metres de la línia de façana i a una cota de 4,83 metres snm (a 0,58 metres per sota del nivell de la vorera actual).

L'actual nivell de circulació de la calçada es troba fet d'asfalt i es localitza a una cota 5,30 metres snm, és la UE403. El seu aixecament ha deixat al descobert un nivell de formigó amb mallasso d'uns 0,24 metres de potència la UE404 - cota superior 5,24 metres snm -.

Per sota es documenta la UE405. Es tracta d'un estrat sorrenc i compactat de color marró d'1 metre de potència - cota superior 5,02 metres snm - on es documenten diversos serveis. En el decurs de la seva excavació s'han documentat diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la rasa amb el mateix sediment extret durant el rebaix. Els serveis localitzats són els següents:

8. Línia elèctrica. Discorre paral·lel a la línia de façana amb orientació nord-oest/sud-est. Aquest es localitza a 3,30 metres de la línia de façana i a una cota de 4,71 metres snm (a 0,58 metres per sota del nivell de la calçada actual).
9. Tub metàl·lic. Indeterminat. Discorre en paral·lel a la línia de façana amb orientació est/oest. Aquest es localitza a 3,40 metres de la línia de façana i a una cota de 4,69 metres snm (a 0,60 metres per sota del nivell de la vorera actual).
10. Tub metàl·lic. Indeterminat. Discorre en paral·lel a la línia de façana amb orientació est/oest. Aquest es localitza a 4 metres de la línia de façana i a una cota de 4,13 metres snm (a 1,14 metres per sota del nivell de la vorera actual).
11. Tub metàl·lic. Indeterminat. Discorre en paral·lel a la línia de façana amb orientació est/oest. Aquest es localitza a 4,60 metres de la línia de façana i a una cota de 4,51 metres snm (a 0,80 metres per sota del nivell de la vorera actual).

Cal destacar que en el decurs del rebaix de la Cala 4 no s'han documentat restes arqueològiques, la gran quantitat de serveis han impossibilitat arribar a cotes més profundes.

8- CONCLUSIONS.

Les tasques de control preventiu realitzades en el tram del carrer Comerç entre els carrers Princesa i Fusina han resultat força positius tant a nivell de documentació de serveis com de restes arqueològiques que permetran precisar distàncies i cotes a la redacció definitiva del projecte executiu.

La intervenció arqueològica portada a terme s'ha acotat als rebaixos necessaris pels treballs de l'obra, de manera que les dades obtingudes en el decurs d'aquests treballs han estat en alguns casos limitats i parcials. Cal destacar que en les Cales 1 i 3 (les situades a la banda Besós) a banda dels nombrosos serveis també s'han pogut documentar diverses restes arqueològiques relacionades amb les darreres fases d'ocupació del barri de la Ribera mentre que en les Cales 2 i 4 (les situades a la banda Llobregat) únicament s'han pogut documentar serveis.

Així doncs, es van poder documentar diverses fases d'ocupació en aquesta zona datades entre la segona meitat del segle XVII i l'actualitat. Una part important de les restes localitzades en la present intervenció arqueològica s'han de relacionar amb les reformes urbanístiques que ha patit el carrer Comerç en els darrers anys.

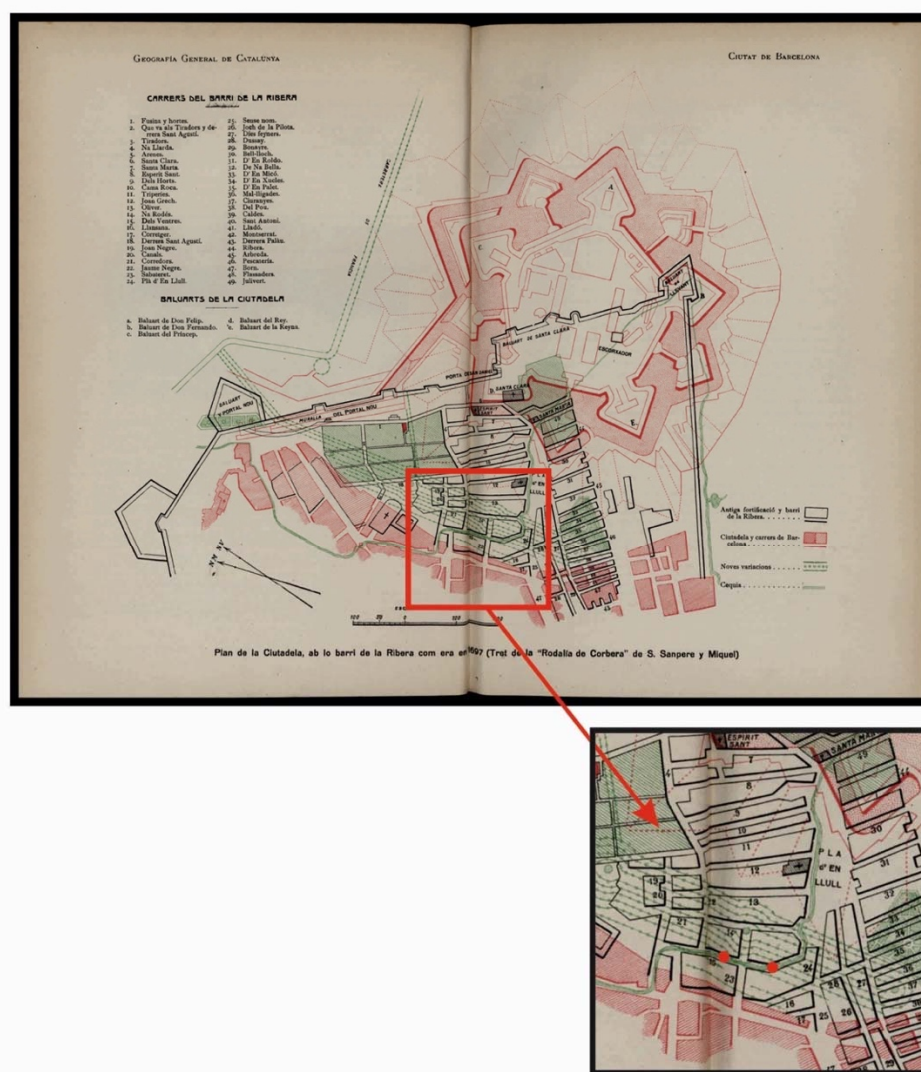
Així doncs, s'han documentat els paviments de panots de les voreres (UE100, UE200, UE302 i UE400) juntament amb la seva preparació de formigó (UE101, UE201, UE303 i UE 401) i el paviment d'asfalt de la calçada (UE103, UE203, UE300 i UE403). En el cas de les Cales 1 i 2 per sota de l'asfalt es documenta un paviment de llambordes anterior (UE104 i UE204) i la seva preparació de sauló (UE105 i UE205). En el cas de les Cales 3 i 4 no s'ha localitzat el paviment de llambordes sinó una capa de formigó amb mallasso (UE301 i UE404).

També s'han documentat nivells de sauló i terres aportades que cobreixen els nombrosos serveis localitzats en la zona de les voreres (UE102, UE202, UE317 i UE402) així com aportacions de terres vinculades al terraplenament del carrer i la calçada (UE205, UE304 i UE405).

En la segona meitat del segle XIX el barri de la Rivera pateix una important remodelació relacionada amb nou procés d'urbanització que va comportar un canvi en la seva fisonomia. Entre els anys 1869 i 1888 és enderrocada la Ciutadella i nous carrers com Princesa o Comerç són oberts alhora que es va aixecar el Mercat del Born projectat per l'arquitecte Josep Fontserè i Mestres i al seu voltant, un seguit de locals dedicats a l'emmagatzematge i venda de productes alimentaris que van donar vida al barri durant molt de temps.

En aquest context es construeix una nova xarxa de clavegueram. En el cas concret del tram del carrer Comerç afectat per la present intervenció aquestes noves estructures aprofiten el traçat ja existent i en desús del Rec comtal d'època medieval, UE116 i UE309.

Recordem que el traçat del Rec Comtal en època medieval en aquest sector de la ciutat discorria pel carrer Tantarantana i girava cap al carrer dels Ventres (actual carrer Comerç) i s'endinsava per sota de l'actual Born Centre de Cultura i Memòria. Posteriorment amb la construcció de la Ciutadella el traçat del Rec medieval es va veure modificant de manera que entre el 1717 i 1719 va passar a situar-se al carrer del Rec enlloc de discorre pel l'actual carrer Comerç.

S'observa el recorregut del Rec Comtal pel pas per l'actual carrer Comerç; marcat amb dos punts vermells la localització de les restes arqueològiques.

En relació amb aquesta fase d'urbanització també s'han documentat les restes d'un nivell de circulació - UE105 - associades al nou carrer Comerç.

Al llarg del segle XVIII fins a la primera meitat del segle XIX aquesta zona del carrer Comerç formava part l'esplanada de seguretat al davant del recinte fortificat de la Ciutadella. La construcció d'aquesta gran fortalesa i l'establiment d'un territori de seguretat al seu voltant per part de Felip V va comportar la destrucció de part del barri de la Ribera un cop finalitzada de la Guerra de Successió (entre el 1715 i 1718).

Així doncs, d'aquesta fase d'ocupació s'han pogut documentar diversos nivells de circulació de terra piconada associats a l'esmentada esplanada. Les UE1107 i UE305 formarien part dels nivells d'ús de la fase més recent de cap a finals del segle XVIII inicis s. XIX mentre que les UE110, UE306 i UE314 datarien ja del segle XVIII.

Plànol de la Ciutat i del Port de Barcelona (1802-1803). A. de Laborde, *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne*. París, 1806-1820, vol. I. Làmina entre pàg. 4 i 5. En vermell zona intervinguda amb les restes arqueològiques.

Els diversos nivells de circulació es troben intercalats per diverses aportacions de terres UE108, UE109, UE12, UE313, UE315 usades com a capes de regulació i anivellament de terreny.

En les cotes inferiors de les Cales 1 i 3 s'ha documentat un important nivell d'enderroc, UE111 i UE316. Aquest data d'inicis del segle XVIII i s'ha de relacionar directament amb el moment de destrucció de les cases del barri de la Ribera afectades per la Guerra de Successió i posterior enderroc per la construcció de la Ciutadella.

Finalment els presents treballs ens han permès documentar l'ocupació d'aquest espai en la segona meitat del segle XVII. El mur UE318 formaria part de les cases que configuraven aquest sector del barri de la Ribera, en concret formaria part del conjunt de construccions situades en el al costat Besós del desaparegut carrer dels Ventres.

Destaquem per tant, que les dades obtingudes dels rebaixos portats terme en aquesta intervenció fan referència majoritàriament als estadis d'ocupació més recents d'aquest sector del barri de la Ribera de la ciutat de Barcelona - èpoques moderna i contemporània -. Els treballs realitzats, tal i com ja s'ha esmentat anteriorment, s'han ajustat únicament a les 4 cales establertes en el projecte d'intervenció i cal destacar que l'estratigrafia en cap dels 4 rebaixos s'ha exhaurit. En base a les dinàmiques estratigràfiques documentades d'aquest sector de la Barcelona cal remarcar que en les cotes inferiors del carrer Comerç podrien localitzar-se restes vinculades a l'ocupació d'aquesta zona des d'època romana amb presència de necròpolis fins a restes del tram urbà medieval i modern. Per tant, totes aquestes dades s'hauran de tenir en compte en futures afectacions del subsòl.

9- BIBLIOGRAFIA.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Urbanisme de Barcelona*.
<http://www.bcn.es/urbanisme/>

ALBERTI, S. i SANTANACH, J. 2000. *La rajola catalana de mostra dibuixada per Salvador Miquel*. Associació catalana de ceràmica. Barcelona. Làmina II, pàg. 12.

AMADES, J. 1989. *Històries i llegendes de Barcelona*. Vol. II. Ed. 62. Barcelona.

ARTIGUES P.LI.; FERNÁNDEZ, A. 2002. *Memoria de la intervenció arqueològica en el "Antic Mercat del Born" de Barcelona. Novembre 2001-abril 2002*. Arxiu del Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

BRAVO MORATA 1971. *Las calles de Barcelona*. Vol. I. Colección de Bolsillo Fenicia. Madrid.

CARANDINI, A. 1997. *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.

CARTA ARQUEOLÒGICA DE BARCELONA. <http://cartaarqueologica.bcn.cat>

CASTILLO, R. 2008. *Intervenció arqueològica al Carrer Rec, 1- 53, 2 - 36. Codi M.H.C.B: 103/08. Barcelona, El Barcelonès*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

CERDÀ, J.A. 2001. *La ceràmica catalana del segle XVII trobada a la plaça gran (Mataró)*. Associació catalana de ceràmica decorada i terrissa.

CIRICI, A. 1985. *Barcelona Pam a Pam*. Ed. Teide, Barcelona.

DDAA. 1984. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat* vol. VIII. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

DDAA. 1993. "Intervencions a *Barcino* (1982-1989)". *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.

DDAA. 1993. *Antic convent i caserna de Sant Agustí: estudi històric arqueològic*. Lliurat al Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament Barcelona. Inèdit.

DDAA. 1994. *Del rebost a la taula. Cuina i menjar ala la Barcelona gòtica*. Museu d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

DDAA. 1997. *Els barris de Barcelona. Vol.1: Ciutat Vella i Eixample*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

DDAA. 1997. *Els barris de Barcelona. Vol.1: Ciutat Vella i Eixample*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

ESPEJO, J.M.; MARQUÉS, G.; NASARRE, M. 2010. *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer dels Flassaders, 24-28 i plaça Jaume Sabartés (ampliació del*

Museu Picasso, de Barcelona. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

FÀBREGAS, M. 1998. *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència al Convent de Sant Agustí Vell*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

FÀBREGAS, M.; HUERTAS, J. 2000. *Memoria arqueològica: Antic Mercat del Born (Barrio de La Ribera-Distrito Ciutat Vella, Barcelona)*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

FARRE, R. 1991. *Memòria de la intervenció a la plaça Comercial, Barcelona-Barcelonès. Codi-303*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

GALERA, M.; ROCA, F.; TRRAGÓ, S. 1982. *Atlas de Barcelona. Segles XVI-XX*. Publicacions del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona. Pàg. 266.

HARRIS, E.C. 1979. *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

PALET, J.M. 1994. Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època íbero-romana i l'altmedieval s. II-I a.C.- s. X-XI d.C. A *Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona* núm.1. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.

POU, R. 2005. *Memòria arqueològica de la intervenció arqueològica de la intervenció efectuada a la plaça Pons i Clerch 1 (Barcelona, El Barcelonès)*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

SANTANACH, L. 2005. *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada al carrer de la Fusina, núm. 1, carrer del Comerç, núm. 19-25, plaça de Pons i Clerch, núm. 1-2, carrer de la Princesa, núm. 53-61, passeig de Picasso, núm. 10-16, i passeig de Pujades, núm. 8. Barcelona (Barcelonès)*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

SOLÉ, L. 1963. Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés. Dins de *Miscelánea Barcinonensia*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

TELESE, A. 1991. *La vaixella blava catalana de 1650 a 1670. Repertori, catalogació i proposta per a la seva nomenclatura. Investigació bibliogràfica sobre la pisa hispànica*. Barcelona.

TRIAY, V. 2014. *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la finca Tantarantana 13-17, districte de Ciutat Vella, Barcelona*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

10- AUTORITZACIONS ADMINISTRATIVES

DEPARTAMENT DE CULTURA

Expedient R R/N 470 K121-NB 2018/1-21476 d'autorització d'una intervenció arqueològica preventiva a: carrer Comerç, 19-25 i 42-58 de Barcelona (Barcelonès), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. En data 25 de gener de 2018 (registre núm. 0390/264/2018) el senyor Esteve Piazuolo Làzaro, director tècnic adjunt del Departament d'Infraestructures de BIM/SA, i Carles Vicente Guitart, director de Memòria, Història i Patrimoni de l'ICUB, han presentat una sol·licitud d'intervenció arqueològica de control i excavació al carrer Comerç, 19-25 i 42-58 de Barcelona (Barcelonès), sota la direcció de l'arqueòloga Vanesa Triay Olives (ÀTICS SL), del 5 al 23 de febrer de 2018.
2. En data 6 de febrer de 2018 l'arqueòloga territorial ha emès informe favorable sobre la sol·licitud esmentada. No obstant, atès que les dates d'execució sol·licitades inicialment no s'ajusten al que preveu l'article 15.3 del Decret 78/2002, sobre els terminis de resolució de la sol·licitud, es proposa un canvi de dates de la intervenció, del 8 al 23 de febrer de 2018.
3. En data 6 de febrer de 2018 el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va proposar autoritzar la intervenció.

Motivació

Projecte d'urbanització del carrer Comerç, entre la plaça Comercial i carrer Princesa.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).
3. Decret 304/2011, de 29 de març, de reestructuració del Departament de Cultura (DOGC núm. 5849, de 31.3.2011); i Resolució CMC/254/2010, de 8 de gener, de delegació de competències de la persona titular de la Direcció General del Patrimoni Cultural en les persones directores dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5566, de 12.2.2010).

Resolució

Per tot això, **resolc:**

1. **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Lloc de la intervenció Carrer Comerç, 19-25 i 42-58 de Barcelona, Barcelonès.

Persona o institució autoritzada: Barcelona d'Infraestructures Municipals SA.

Direcció de la intervenció: Vanesa Triay Olives (Àtics SL).

Activitat autoritzada: Control i excavació.

Termini de realització de la intervenció: del 8 al 23 de febrer de 2018.

Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu d'Història de Barcelona.

Pi. Salvador Seguí, 1-9
08001 Barcelona
Telèfon 933 63 28 70

1

	Doc original signat per: CPISR-1 MARIA ANGELS TORRAS RIPOLL 08/02/2018	Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat	Data creació còpia: 08/02/2018 Data caducitat còpia: 08/02/2021 Pàgina 1 de 2
		Original electrònic / Còpia autèntica CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ 07X2ZQDQ8WNBKX3M9MBP5PJLEZZMAR00Z	

DEPARTAMENT DE CULTURA

La intervenció arqueològica autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient.

El termini de dos anys previst per a la presentació de la memòria, s'entendrà que comença a comptar a partir del dia en què ha finalitzat la intervenció.

2. **Notificar** aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, a la persona o entitat interessada i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs d'alçada davant el conseller de Cultura, en el termini d'un mes a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació.

Notificar, així mateix, aquesta resolució a l'ajuntament del municipi afectat, i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació. Potestativament, dins el mateix termini, podrà efectuar el requeriment previ previst a l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa.

Barcelona, 7 de febrer de 2018

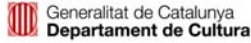
P.d. Resolució CMC/254/2010, DOGC 12.2.2010
La directora

M. Àngels Torras Ripoll

Pi. Salvador Seguí, 1-9
08001 Barcelona
Telèfon 933 63 28 70

2

	Doc. original signat per: CPISR-1 MARIA ANGELS TORRAS RIPOLL 08/02/2018	Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat	Data creació còpia: 08/02/2018 Data caducitat còpia: 08/02/2021 Pàgina 2 de 2
		Original electrònic / Còpia autèntica CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ 07X2ZQDQ8WNKX3M9MBP5PJLEZZMAR00Z	

DEPARTAMENT DE CULTURA

Expedient R/N 470 K121-NB 2018/2-21599 d'autorització de pròrroga d'una intervenció arqueològica preventiva a: carrer Comerç, 19-25 i 42-58 de Barcelona (Barcelonès), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Antecedents

1. El Departament de Cultura va autoritzar a Barcelona d'Infraestructures Municipals SA una intervenció arqueològica preventiva de control i excavació al carrer Comerç, 19-25 i 42-58 de Barcelona, Barcelonès, sota la direcció de l'arqueòloga Vanesa Triay Olives (Àtics SL), del 8 al 23 de febrer de 2018.

Fets

1. En data 22 de febrer de 2018 (registre núm. 0390/610/2018) el senyor Esteve Piazuolo Làzaro, director tècnic adjunt del Departament d'Infraestructures de Barcelona d'Infraestructures Municipals SA, i el senyor Carles Vicente Guitart, director de Memòria, Història i Patrimoni de l'ICUB, han presentat una sol·licitud de pròrroga d'intervenció arqueològica preventiva de control i excavació al carrer Comerç, 19-25 i 42-58 de Barcelona, Barcelonès, sota la direcció de l'arqueòloga Vanesa Triay Olives (Àtics SL), del 26 de febrer al 2 de març de 2018.
2. En data 28 de febrer de 2018 l'arqueòloga territorial ha emès informe favorable sobre la sol·licitud esmentada. No obstant, atès que les dates d'execució sol·licitades inicialment no s'ajusten al que preveu l'article 15.3 del Decret 78/2002, sobre els terminis de resolució de la sol·licitud, es proposa un canvi de dates de la intervenció del 2 al 5 de març de 2018.
3. En data 28 de febrer de 2018 el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va proposar autoritzar la intervenció.

Motivació

Projecte d'urbanització del carrer Comerç, entre la plaça Comercial i carrer Princesa.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).
3. Decret 304/2011, de 29 de març, de reestructuració del Departament de Cultura (DOGC núm. 5849, de 31.3.2011); i Resolució CMC/254/2010, de 8 de gener, de delegació de competències de la persona titular de la Direcció General del Patrimoni Cultural en les persones directores dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5566, de 12.2.2010).

Resolució

Per tot això, **resolc:**

Pi, Salvador Seguí, 1-9
08001 Barcelona
Telèfon 933 63 28 70

1

	Doc original signat per: CPISR-1 MARIA ANGELS TORRAS RIPOLL 02/03/2018	Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat	Data creació còpia: 02/03/2018 Data caducitat còpia: 02/03/2021 Pàgina 1 de 2
		Original electrònic / Còpia autèntica CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ ORLEYLD53VARRJ7BYE4Y88P5ONUTNW8U	

ANNEX 1. FITXES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 100	
Codi: 021/18. Cala 1			
Fase:		Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Estructura		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de panots de 20x20x4 cm documentats en la vorera actual. Cota superior 5,40 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	101	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 101	
Codi: 021/18. Cala 1			
Fase:		Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Preparació de formigó del paviment UE100. Té una potència de 8 i 10 cm - cota superior 5,36 i inferior 5,26 metres snm -.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	102	Es cobert per 100
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 102	
Codi: 021/18. Cala 1			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló, localitzat en la zona de la vorera. Té uns 1,20 metres de potència - cota superior 5,28 i inferior 4,08 metres snm - . La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 101
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 103	
Codi: 021/18. Cala 1			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de la calçada actual fet d'asfalt. Té una potència de 8 cm - cota superior 5,28/ 5,13 i inferior 5,20/ 5,05 metres snm -.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	104	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 104		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estructura.			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes de 10x14x16 cm anterior a l'asfalt actual - cota superior entre 5,20 /5,05 i 5,04/ 4,89 metres snm - .			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	105, 113	Es cobert per	103
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 105		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló usat com a preparació del paviment de llambordes UE105. Té una potència de 20 cm - cota superior 5,00 i inferior 4,78 metres snm- .			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	106	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	112
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 106		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: 2/2 s. XIX		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat molt compacte format per argiles juntament amb restes de material constructiu (maons, pedres i morter de calç blanca) d'uns 0,30 metres de potència - cota superior 4,78 i inferior 4,48 metres snm -. Per les característiques que presenta es tractaria d'un nivell de circulació i s'hauria de relacionar amb las fases inicials d'urbanització d'aquest carrer portades a terme en la segona meitat del segle XIX un cop enderrocada la Ciutadella.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	107 i 115	Es cobert per	105
	Talla a		Tallat per	112
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 107		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: 1/2 s. XIX		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de circulació format per una capa de calç blana molt compacta d'uns 10 cm de potència - cota superior 4,54 i inferior 4,44 metres snm -. Forma part dels nivells de circulació de l'esplanada de seguretat situada al voltant de la fortalesa de la Ciutadella.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	108	Es cobert per	106
	Talla a		Tallat per	112 i 114
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 108		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat d'anivellament format per un sediment sorrenc, solt i de color marró amb restes de material constructiu i fragments ceràmics (pisa blanca, ceràmica blava catalana de la ditada, <i>Taches noires...</i>). Aquest té una potència de 0,50 metres - cota superior 4,43 i inferior 3,94 metres snm -.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	109	Es cobert per	107
	Talla a		Tallat per	112 i 114
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 109		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell format per llims compactes de color gris amb presència d'alguns carbons d'uns 12 cm de potència - cota superior 3,94 i inferior 3,82 metres snm -.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	110	Es cobert per	108
	Talla a		Tallat per	114
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 110		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de circulació format per terra piconada molt compacte formada amb restes de morter, argiles i material constructiu. Té una potència d'uns 5 cm - cota superior 3,82 i inferior 3,77 metres snm -. Forma part dels nivells de circulació de l'esplanada de seguretat situada al voltant de la fortalesa de la Ciutadella.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	111	Es cobert per	109
	Talla a		Tallat per	114
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 111		
Codi: 021/18. Cala 1				
Fase:		Cronologia: Inicis s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Enderroc. Destrucció de les cases del sector del barri de la Ribera afectades per la construcció de la fortalesa de la Ciutadella i el seu entorn. Es tracta d'un estrat sorrenc de color marró claret amb una gran quantitat de carreus treballats, maons i restes de morter fruit de la destrucció dels murs que conformaven aquestes cases. De l'estrat en qüestió s'han excavat uns 0,50 metres de potència - cota superior 3,77 i inferior 3,27 metres snm - fins assolir la cota final de la Cala 1 però cal tenir en compte que l'estratigrafia continua. L'excavació ens ha permès recuperar diversos fragments de ceràmica vidriada, ceràmica blava catalana de la ditada i una rajola policroma.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	118	Es cobert per	110
	Talla a		Tallat per	114
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 112	
Codi: 021/18. Cala 1				
		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura negativa.			
DESCRIPCIÓ :	Rasa oberta per a la canalització d'un tubular d'aigua. Amida 0,82 d'amplada i té una potència de 1,06 metres. Cota superior 5,02 i inferior 3,96 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	113
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a	105, 106, 107, 108	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 113	
Codi: 021/18. Cala 1				
		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Farciment rasa UE112. Estrat sorrenc i solt de color marró. Cota superior 5,02 i inferior 3,96 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	112	Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	104
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 114	
Codi: 021/18. Cala 1				
		Fase:	Cronologia: 2/2 s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estructura negativa.			
DESCRIPCIÓ :	Rasa de fonamentació estructura UE116. Amida 1,08 metres d'ample i 1,23 metres de profunditat. Cota superior 4,50 i inferior 3,92 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	115
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a	107, 108, 109, 110, 111	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 115	
Codi: 021/18. Cala 1				
		Fase:	Cronologia: 2/2 s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell			
DESCRIPCIÓ :	Rebliment rasa UE114. Sediment sorrenc, compacte i de color marró amb restes de material constructiu. Cota superior 4,60 i inferior 3,30 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	114	Es reblert per	
	Cobreix a	116	Es cobert per	106
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

I Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 116	
Codi: 021/18. Cala 1				
		Fase:	Cronologia: 2/2 s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estructura.			
DESCRIPCIÓ :	Cobriment Rec Comtal. S'aprofita part del Rec Comtal existent com a nou clavegueram. Es tracta de les restes de la volta de la coberta feta amb maons i pedres de petites dimensions i mitjanes dimensions lligat tot amb morter de calç blanca. Pren orientació nord-oest/sud-est. Cota superior d'aquesta estructura és documenta 4,40 metres i la inferior a 3,30 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	114	Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	115
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

I Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 117	
Codi: 021/18. Cala 1				
		Fase:	Cronologia: 2/2 s. XVII-inicis XVIII	
DEFINICIÓ :	Estructura negativa.			
DESCRIPCIÓ :	Rasa de fonamentació mur UE118.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 118		
Codi: 021/18. Cala 1				
	Fase:	Cronologia: 2/2 s. XVII-inicis XVIII		
DEFINICIÓ :	Estructura.			
DESCRIPCIÓ :	Mur construït amb carreus treballats i algun maó lligats amb morter de sorra i calç. Té unes dimensions de 3 metres de longitud, una amplada de 0,58 metres i s'ha documentat una potència de 0,30 metres (s'han documentat tres filades de cara vista) i pren orientació nord-sud. Cota superior 3,70 i inferior 3,40 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	117	Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	111
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 200		
Codi: 021/18. Cala 2				
	Fase:	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estructura.			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de panots de 20x20x4 cm documentats en la vorera actual. Cota superior 4,81 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	201	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 201		
Codi: 021/18. Cala 2				
	Fase:	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de formigó del paviment UE200. Té una potència de 0,20 metres - cota superior 4,78 i inferior 4,58 metres snm -.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	202	Es cobert per	200
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 202	
Codi: 021/18. Cala 2			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló, localitzat en la zona de la vorera. Té uns 0,70 metres de potència - cota superior 4,58 i inferior 3,88 metres snm - . La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 201
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 203	
Codi: 021/18. Cala 2			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de la calçada actual fet d'asfalt. Presenta una forta pendent cap a la vorera. Té una potència d'uns 8-10 cm. Cota superior 4,79/ 4,66 i inferior 4,71/ 4,60 metres snm - .		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	204	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 204	
Codi: 021/18. Cala 2			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de llambordes de 10x14x16 cm anterior a l'asfalt actual - cota superior entre 4,70 /4,60 i 4,54/4,44 metres snm - . Presenta una forta pendent cap a la vorera.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	205	Es cobert per 203
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 205	
Codi: 021/18. Cala 2			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló usat com a preparació del paviment de llambordes UE205. Té una potència de 20 cm - cota superior 4,54 i inferior 4,34 metres snm- .		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	206	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 206	
Codi: 021/18. Cala 2			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Estrat sorrenc i compactat de color marró d'uns 0,76 metres de potència - cota superior 4,36 i inferior 3,66 metres snm - on es documenten diversos serveis. En el decurs de la seva excavació s'han documentat diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la zona amb el mateix sediment extret durant el rebaix.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 205
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 300	
Codi: 021/18. Cala 3			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de la calçada actual fet d'asfalt. Té una potència de 8 cm. Cota superior 5,47 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	301	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 301		
Codi: 021/18. Cala 3					
		Fase:	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estructura/nivell.				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de formigó amb mallasso usat com a preparació del paviment d'asfalt. Té una potència d'uns 15 cm - cota superior 5,36 i inferior 5,21 metres snm -.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	304	Es cobert per	300	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 302		
Codi: 021/18. Cala 3					
		Fase:	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estructura.				
DESCRIPCIÓ :	Paviment de panots de 20x20x4 cm documentats en la vorera actual. Cota superior 5,70 metres snm.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	303	Es cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58			UE : 303		
Codi: 021/18. Cala 3					
		Fase:	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.				
DESCRIPCIÓ :	Preparació de formigó del paviment UE302. Té una potència d'entre 0,12 i 0,50 metres - cota superior 5,62 i inferior 5,12 i inferior metres snm -.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	317	Es cobert per	302	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 304		
Codi: 021/18. Cala 3				
Fase:		Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat sorrenc i compactat de color marró d'uns 0,30 metres de potència - cota superior 5,23 i inferior 4,93 metres snm - on es documenten diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la zona amb el mateix sediment extret durant el rebaix.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	305, 308	Es cobert per	301
	Talla a		Tallat per	310
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 305		
Codi: 021/18. Cala 3				
Fase:		Cronologia: s. XVIII-Inicis XIX		
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Estrat de color marró molt compacte amb restes de material constructiu (mons i morter de calç blanca) i alguns fragments de ceràmica (ceràmica vidriada i ceràmica blava catalana de l'arracada). Té una potència d'uns 0,23 metres - cota superior 4,95 i inferior 4,72 metres snm - .			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	306	Es cobert per	304
	Talla a		Tallat per	307, 310
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 306		
Codi: 021/18. Cala 3				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de circulació format per terra piconada amb algunes argiles. Té una potència de 10 cm. Cota superior 4,72 i inferior 4,62 metres. Forma part dels nivells de circulació de l'esplanada de seguretat situada al voltant de la fortalesa de la Ciutadella.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	312	Es cobert per	305
	Talla a		Tallat per	307, 310
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 307	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: 2/2 s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estructura negativa.		
DESCRIPCIÓ :	Rasa de fonamentació estructura UE309. Amida 3,20 metres d'ample i 1,50 metres de profunditat. Cota superior 5,00 i inferior 3,50 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per 308
	Cobreix a		Es cobert per
	Talla a	305, 306, 312, 313, 314, 315, 316	Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 308	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: 2/2 s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Rebliment rasa UE307. Sediment sorrenc, compacte i de color marró amb restes de material constructiu. Cota superior 5,00 i inferior 4,50 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a	307	Es reblert per
	Cobreix a	309	Es cobert per 304, 317
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 309	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: 2/2 s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estructura.		
DESCRIPCIÓ :	Cobriment Rec Comtal. S'aprofità part del Rec Comtal existent com a nou clavegueram. Té una amplada 3,20 metres i una potència d'1 metre. Pren orientació est-oest. La cota superior 4,54 metres i la inferior a 3,55 metres snm. En les zones laterals l'estructura es troba feta amb pedres de petites i mitjanes dimensions lligades amb morter de calç blanca de poca qualitat, mentre que en la part central es documenta una volta d'uns 1,70 metres feta amb maons disposats en forma de llibre. Es tractaria doncs, d'una solució per reduir l'amplada del Rec en el moment de construir les noves canalitzacions.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a	307	Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 308
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 310	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura negativa.		
DESCRIPCIÓ :	Rasa col·lector actual carrer Comerç. Amida 0,40 metres d'amplada i té una profunditat de 1,80 metres. Cota superior 5,30 i inferior 3,50 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per 311
	Cobreix a		Es cobert per
	Talla a	304, 305, 306, 312, 313, 314, 315, 316	Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 311	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell		
DESCRIPCIÓ :	Rebliment rasa UE310. Estrat sorrenc i solt de color gris. Cota superior 5,30 i inferior 3,50 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a	310	Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 304
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 312	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: s. XVIII	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell de textura llimosa i força compactat de color marró i restes de material constructiu d'uns 0,27 metres de potència - cota superior 3,64 i inferior 3,37 metres snm -.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	313	Es cobert per 306
	Talla a		Tallat per 307, 310
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 313		
Codi: 021/18. Cala 3				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell sorrenc i solt de color gris fosc. Té una potència de 0,16 metres - cota superior 3,54 i inferior 3,38 metres snm i fa pendent cap el centre del carrer -. Es documenten abundants restes de material constructiu i alguns fragments de material ceràmic (ceràmica vidriada, ceràmica <i>Taches noires</i> ...).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	314	Es cobert per	312
	Talla a		Tallat per	307, 310
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 314		
Codi: 021/18. Cala 3				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de circulació. Nivell de terra piconada amb argiles força compactat. La cota superior 4,36 i inferior 4,12 metres snm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	315	Es cobert per	313
	Talla a		Tallat per	307, 310
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

I Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 315		
Codi: 021/18. Cala 3				
Fase:		Cronologia: s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat sorrenc i molt compactat de color negrós d'uns 0,20 metres de potència - cota superior 4,32 i inferior 4,00 metres snm -.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	316	Es cobert per	314
	Talla a		Tallat per	307, 310
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 316	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: Inicis s. XVIII	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell		
DESCRIPCIÓ :	Enderroc. Estrat sorrenc de color marró claret amb una gran quantitat de carreus treballats, maons i restes de morter fruit de la destrucció dels murs que conformaven aquestes cases. Té una potència de s'han excavat uns 0,54 metres de potència - cota superior 4,04 i inferior 3,50 metres snm -. L'excavació ens ha permès recuperar diversos fragments de ceràmica vidriada, ceràmica blava catalana de Poblet.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 315
	Talla a		Tallat per 307, 310
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 317	
Codi: 021/18. Cala 3			
	Fase:	Cronologia: s. XVI-XVIII	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Estrat sorrenc i compactat de color marró d'uns 0,50 metres de potència - cota superior 5,50 i inferior 5,00metres snm - on es documenten diversos serveis. En el decurs de la seva excavació s'han documentat diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la zona amb el mateix sediment extret durant el rebaix.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 303
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 400	
Codi: 021/18. Cala 4			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de panots de 20x20x4 cm documentats en la vorera actual. Cota superior 4,40 metres snm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	401	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 401	
Codi: 021/18. Cala 4			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Preparació de formigó del paviment UE400. Té una potència de 0,20 metres - cota superior 5,36 i inferior 5,16 metres snm -.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	402	Es cobert per 400
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 402	
Codi: 021/18. Cala 4			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló, localitzat en la zona de la vorera. Té una potència de 0,50 metres - cota superior 5,16 i inferior 4,66 metres snm La seva excavació ha deixat al descobert un seguit de serveis.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 401
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 403	
Codi: 021/18. Cala 4			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Paviment.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment de la calçada actual fet d'asfalt. Té una potència de 8 cm - cota superior 5,30 i inferior 5,22 metres snm -.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	404	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 404	
Codi: 021/18. Cala 4			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell de formigó amb mallasso usat com a preparació del paviment d'asfalt. Té una potència d'uns 0,24 metres - cota superior 5,24 i inferior 5,00 metres snm -.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	405	Es cobert per 403
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: Carrer Comerç 19-25, 42-58		UE : 405	
Codi: 021/18. Cala 4			
Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Estrat sorrenc i compactat de color marró d'1 metre de potència - cota superior 5,02 i inferior 4,02 metres snm - on es documenten diversos serveis. En el decurs de la seva excavació s'han documentat diverses restes de material ceràmic d'èpoques diverses fet que ens fa pensar que es va reomplir la zona amb el mateix sediment extret durant el rebaix.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 404
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

ANNEX 2. INVENTARI DE MATERIAL

C/ comerç 19-25, 42-58. CODI 021/18

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	Def. Tipo.	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
						Int.	Ext.	Int.	Ext.		
108	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat verd
108	1	14100	SF	FIN	TO	AO			VI	VI	
108	1	14120	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	1620 -1670	
108	1	14301	VO	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	Presenta una límia blava a la zona de la vora
108	1	14304	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	VI	s. XVIII <i>Taches noires</i>
111	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat verd
111	1	14120	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	VI	1620 -1670
111	3	50032								Finals s. XVII-XVIII	Mateixa peça
305	1	14003	VO	GIB	TO	AO			VI	VI	Vidriat melat
305	1	14106	PE	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	Finals s. XVIII

C/ comerç 19-25, 42-58. CODI 021/18

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	Def. Tipo.	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions	
						Int.	Ext.	Int.	Ext.			
305	2	14106	SF	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	Finals s. XVIII	
313	1	14304	VO	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	s. XVIII	<i>Taches noires</i>
313	1	14100	FO	FIN	TO	AO			VI	VI		
313	1	14003	AN	FIN	TO	AO			VI	VI		Vidriat interior melat i exteriorverd i melat
316	1	14003	VO	GIB	TO	AO			VI	VI		Vidriat verd
316	1	14114	SF	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	Darrer terç s. XVII-inici s. XVIII	

TAULA CODIS PER A INVENTARI DE MATERIALS ARQUEOLÒGICS

CERÀMICA

1. CLASSIFICACIÓ

11000	Prehistòria	13050	campaniana/vernís negre indeterminada
11001	Neolítica	13051	precampaniana
11050	del Coure	13052	campaniana A
11100	del Bronze	13053	campaniana A tardana
11101	del Bronze antic	13054	campaniana B
11102	del Bronze mig	13055	campaniana B-oide
11103	del Bronze final	13056	campaniana C
12000	Protohistòrica sense determinar	13057	campaniana empuritàna
12001	feno-púnica indeterminada	13058	etrusca vernís negre
12002	feno-púnica engalba vermella	13059	imitacions campanianes
12003	feno-púnica engalba negra	13060	vernís negre púnic
12004	feno-púnica comuna		
12005	grega d'occident	13100	terra sigillata indeterminada
12050	roja a torn	13101	presigillata
12051	engalba roja	13102	T S precoç
12052	pintada	13103	T S aretina
12053	comuna ibèrica	13104	T S itàlica
12054	grisa de la costa catalana	13105	T S tardo-itàlica
12055	grollera	13106	T S sudgàl·lica
12056	grans recipients d'emmagatzematge	13107	T S marmorata
12057	àmfora ibèrica	13108	T S hispànica
13000	Món Clàssic sense determinar	13109	T S hispànica tardana
13001	grega indeterminada	13110	T S hispànica indeterminada
13002	<i>buchero nero</i>	13111	T S africana A
13003	àtica figures negres	13112	T S africana A/D
13004	àtica figures vermelles	13113	T S africana A/C
13005	àtica vernís negre	13114	T S africana C
13006	taller de les petites estampetes	13115	T S africana D
13007	taller de Rhode	13116	T S africana indeterminada
13008	taller de Nikia-Ion	13117	imitacions T S hispànica
13009	taller de pàteres 3 palmetes radials	13118	T S clara B
		13119	T S lucente
		13120	paleocristiana grisa

13121	paleocristiana ataronjada	13301	àmfora massaliota
13122	<i>late Roman C</i>	13302	àmfora feno-púnica
13123	produccions orientals (corintia)	13303	àmfora ebussitana
13124	vidriada romana	13304	àmfora romana
13125	imitacions clara D	13305	àmfora greco-itàlica
13126	paleocristina pintada	13306	àmfora itàlica
		13307	àmfora gàl·lica
13150	parets fines indeterminades	13308	àmfora hispànica
13151	parets fines itàliques	13309	àmfora bètica
13152	parets fines d'Acco	13310	àmfora de la Tarraconense
13153	parets fines sudgàl·liques	13311	àmfora lusitana
13154	parets fines "clofolla d'ou"	13312	àmfora africana
13155	parets fines hispàniques	13313	àmfora oriental
13156	imitacions parets fines	13314	suports d'àmfores
		13315	amforiscs
13200	llàntia indeterminada	13316	disc terra cuita
13201	llàntia grega	13317	taps
13202	llàntia republicana	13318	fragments vasos retallats
13203	llàntia republicana vernís negre	13319	altres accessoris
13204	llàntia imperial	13320	<i>dollia</i>
13205	llàntia imperial de volutes	13321	àmfora rodia
13206	llàntia imperial de disc	13322	àmfora corintia
13207	llàntia africana de canal	13323	àmfora Samos
13208	llàntia africana		
13209	llàntia africana paleocristiana	13400	comuna a torn oxidada d'època indeterminada
13210	llàntia africana ARS	13401	comuna a mà oxidada d'època indeterminada
		13402	comuna a torn reduïda d'època indeterminada
13250	comuna oxidada	13403	comuna a mà reduïda d'època indeterminada
13251	comuna reduïda	13404	comuna oxidada d'època indeterminada
13252	comuna baix-imperial	13405	comuna reduïda d'època indeterminada
13253	comuna engalba blanca	13406	comuna a torn bescuitada indeterminada
13254	comuna engalba negra		
13255	comuna engalba vermella	13500	comuna oxidada medieval
13256	comuna roig pompeïà	13501	comuna reduïda medieval
13257	comuna itàlica	13502	comuna bescuitada medieval
13258	comuna africana de cuina		
13259	comuna emporitana oxidada		
13260	comuna de cuina acurada		
13261	imitacions comuna africana		
13262	comuna bescuitada		
13263	ceràmica comuna de Lípari		
13264	ceràmica daurada		
13265	ceràmica eivissenca tardo antiga		
13266	ceràmica de Pantelleria		
13267	ceràmica itàlica tardo antiga		
13300	àmfora indeterminada	14000	Món medieval i modern indeterminat

14001	comuna oxidada a mà	14126	blanca i blava de la cirera
14002	comuna oxidada a torn	14128	blanca i blava Paterna-Manises
14003	comuna oxidada vidriada	14129	blanca i groga “orla d’influència del Renaixement”
14004	comuna reduïda a mà		
14005	comuna reduïda a torn		
14006	comuna reduïda vidriada	14200	reflex metàl·lic
		14201	reflex metàl·lic producció catalana
14050	islàmica indeterminada	14202	reflex metàl·lic de l’ungla
14051	islàmica verd-manganès	14203	reflex metàl·lic de sanefa amb gallons
14052	islàmica melada	14204	reflex metàl·lic de sanefa amb fulles
14053	islàmica corda seca total	14205	reflex metàl·lic de sanefa en negatiu
14054	islàmica corda seca parcial	14206	reflex metàl·lic decoració floral
14055	islàmica esgrafiada	14207	reflex metàl·lic de fons picat
14056	islàmica pintada	14208	reflex metàl·lic de pinzell-pinta
14057	islàmica daurada reflex metàl·lic	14209	reflex metàl·lic decoració geomètrica
14058	islàmica a motlle	14210	reflex metàl·lic amb lletres o anagrames
14059	islàmica comuna oxidada	14211	reflex metàl·lic i blava
14060	islàmica comuna reduïda	14212	reflex metàl·lic de Paterna
14061	islàmica manganès sota coberta melada	14213	reflex metàl·lic de Manises
14062	islàmica vidrada	14214	reflex metàl·lic de Paterna-Manises
		14215	reflex metàl·lic sanefa reticulada
14100	vidrada blanca		
14101	blanca i blava	14250	blanca i manganès
14102	blanca i blava de Barcelona	14251	blanca-manganès blau i manganès
14103	blanca i blava catalana	14252	blanca-manganès verd i manganès
14104	blanca i blava d’orles diverses	14253	blanca-manganès verd i manganès de Paterna
14105	blanca i blava de la botifarrada	14254	blanca-manganès verd i manganès de Manises
14106	blanca i blava de l’arracada	14255	blanca-manganès verd i manganès catalana
14107	blanca i blava d’influència francesa	14256	blanca-manganès i verd
14108	blanca i blava de la cirereta	14257	blanca-manganès i polícroma
14109	blanca i blava de faixes o cintes	14258	pisa arcaica decorada
14110	blanca i blava de la Segarra		
14111	blanca i blava d’Escornalbou	14300	pisa blanca
14112	blanca i blava de la panotxa	14301	pisa decorada
14113	blanca i blava regalats	14302	porcellana
14114	blanca i blava de Poblet	14303	Pickman/Cartuja
14115	blanca i blava de sanefa negativa	14304	d’importació
14116	blanca i blava de transició	14305	maiolica lligur
14117	blanca i blava amb la Tau	14306	polícroma
14118	blanca i blava d’influència de Savona		
14119	blanca i blava corbata o palmera	14400	vaixella segle XX
14120	blanca i blava ditada		
14121	blanca i blava de blondes	15000	material ceràmic no recipient
14122	blanca i blava de Paterna		
14123	blanca i blava de Manises		
14124	blanca i blava de Manises i groga		
14125	blanca i blava de la figueta		

2. DEFINICIÓ DEL FRAGMENT

sense forma	SF
sense definir	SD
perfil sencer	PS
vora	VO
nansa	NA
arrencament de nansa	AN
coll	CO
carena	CR
llavi	LL
fons	FO
abocador	AB
escòria	ER
pom agafor	AG
broc	BR
orelleta	OR
peu	PE
pivot	PI
bec	BE
Per a llànties:	
<i>Infundibulum</i>	IN
Pico (<i>rostrum</i>)	RO
Orla (<i>margo</i>)	MA
Disc	DI
Volutes	VL
Aletes	ALE
Moldura	MOL
<i>Orificium</i>	ORF

3. TIPOLOGIA: Per materials del Món Clàssic amb una tipologia ja establerta.

ABAS.	Abascal
AFRIC.	Africana
AGUARD.	Aguarod
ALM.	Almagro
ATL.	Atlante
BAIL.	Bailey
BEL.	Beltran
BRUCK.	Bruckner
DECHEL.	Dechelette
DRAG	Dragendorf
DRES.	Dressel
EBUS.	Ebusitana
GOUD.	Goudineau
H.	Hayes
HALT.	Halterm
HERM.	Hermet

KEYAY Keyay

LAMB.	Lamboglia
LAIET.	Laietana
LOPEZ	López Mullor
LUDOW.	Ludowici
M.	Morel
MEZQ.	Mezquiriz
OBER.	Oberaden
OELM.	Oelman
OST.	Ostia
OSW.	Oswald
PALL.	Pallarès
PASC.	Pascual
RIG.	Rigoir
RITT.	Ritterling
SAL.	Salomonson
SPT.	Spitzer
GAL.	Galane
DEN.	Deneauve
ETT.	Ettlinger
AQUIL.	Aquilué
VER.	Vernhet
MAY.	Mayet
DRAM.	Dramont

4. FORMA: Per a materials no classificats tipològicament. Bàsicament, ceràmiques prehistòriques, medievals i modernes)

Ceràmica a mà:

bol/vas carenat	BCA
bol/vas cilíndric	BCI
bol/vas bitroncocònic	BBT
bol/vas troncocònic	BTR
bol/vas elíptic	BEL
bol/vas globular	BGL
bol/vas globular amb coll	BGC
bol/vas germinat	BGE
bol/vas múltiple	BMU
bol/vas ovoide	BOV
bol/vas semiesfèric	BSE
bol/vas subesfèric	BSU
bol/vas semiesfèric o subesfèric de vora exvasada	BSS
copa	COP
cullera	CUL
formatgera	FOR

forma indeterminada	FIN
fragment retallat no perforat	FRN
fragment retallat perforat	FRP
gresol	GES
paleta	PAL
plat carenat	PCA
plat/tapadora	PLT
plata	PLA
suport	SOP
tassa	TAS

Ceràmica a torn:

Ceràmica grega

Alabastró	ALA
Àmfora	AMF
Aryballos	ARY
Hydria	HYD
Kalathos	KAL
kratera calze	KCA
kratera campana	KCP
krateracolumnes	KCO
kratera volutes	KVO
kylix	KYL
lebes	LEB
lekythos	LEK
oinochoe	OIN
pelike	PEL
skiphos	SKI
stamnos	STA
ungüentari bulb	UBU
ungüentari fusiforme	UFU
ungüentari	UGU

Ceràmica clàssica, medieval i moderna

abeurador	ABE
ampolla	AMP
bací	BAC
barral	BLN
bol	BOL
canalobre	CAN
cassola	CSS
cassola patina cendrosa	CSC
càntir	CAT
catúfol	CAF
colador	COL
copa	COP
cossi	COS
cremaperfums	CRP
cubell	CUB

escalfeta	ESF
escudella	ESC
escudella d'orelletes	EOR
fogó	FOG
formes amb abocador	FAB
formes obertes	FOB
formes tancades	FTA
forma indeterminada	FIN
fruiter	FRU
gerra	GER
gerreta	GET
gerro	GRR
gibrell	GIB
got	GOT
greixonera	GRE
guardiola	GUA
llàntia cassola i bec pessigat	LCB
llàntia peu alt	LPA
llàntia piquera	LPI
llumanera	LLU
menjadora	MEN
mesura	MES
morter	MOR
motlle	MOT
motlle sigillata	MSG
olla	OLL
olla patina cendrosa	OPC
orsa	ORS
pàtera	PTT
plat	PAT
plat d'ala	PDA
plat/tapadora	PTA
plat/tapadora vora fumada	PTF
plata	PLA
plat tallador	PTL
poal	POA
pot	POT
pot de farmàcia	PFA
rentamans	REN
safata	SAF
saler	SLR
salsera	SAL
servidora	SEV
setrill	SET
sitra	SIT
suport	SOP
suport d'anell	SAN
suport rodet	SRD
tallador	TAL
tapadora	TAP

tassa	TAS
tenalla	TEN
test	TES
tinter	TIN
tupí	TUP
urna	URN
xocolatera	XOC

Material ceràmic no recipient (codi classificació 15000):

artefacte no definit	AND
bola	BLA
cilindres de forn	CFO
cuny de forn	CYF
dena	DEN
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fragment d'argila indet.	FAI
fussaiola	FUS
joguina	JOG
màscara	MAS
pes de teler circular	PTC
pes de teler oval	PTO
pes de teler rectangular	PTR
pes de teler indeterminat	PTI
pes de teler troncocònic	PTT
pipes	PIP
placa	PLC
placa foradada	PFD
rodet	ROD
tres peus terrisser	TPT
disc circular terrisser	DCT
suport llar de foc	SLF
peça circular	PC
peça circular foradada	PCF

4. TÈCNICA

a mà	MA
a torn	TO
a torn lent	TL
a motlle	MO
motlle cistelleria	MC
ensablada	EN
indeterminada	IN

5. DECORACIÓ

acanalada	AC
aiguada	AG
aplicació	AL
aplicació metàl·lica	AM
aplicació pasta blanca	AB
aplicació pasta roja	AR
aplicació pedres	AP
baquetons	BA
barbotina	BB
bigoti	BI
botons	BO
calada	CA
cordons digitacions	CD
cordons incisió	CI
cordons impressió	CM
cordons llisos	CL
cordons pessigats	CP
ditada	DI
esgrafiada	ES
excisa	EX
impresa canya/os	IO
impresa cardial	IC
impresa cistelleria	IL
impresa digitada	ID
impresa espàtula	IE
impresa estampillada	IS
impresa pinta	IP
impresa punxó	IX
impresa puntillada	IA
impresa raspatllada	IR
impresa teixit	IT
impresa ungulada	IU
impresió fent incisió	IM
impressions diverses	IF
incisa	IN
incisa pintada	NP
llengüeta	LL
mamellons	MA
mangra	MG
motlle	MO
mugró	MU
ondulació en vora	OV
perforada	PF
pessigada	PE
pintada	PI
pintada blanca	PB
pintada negra	PN
pintada roja	PR
pintada roig-marronós	PM

polícroma	PP
pseudoexcisa	PS
rodeta	RO
vernís roig	VR

6. PASTA

grollera oxidada	GO
grollera reduïda	GR
grollera mixta	GM
acurada oxidada	AO
acurada reduïda	AR
acurada mixta	AM
acurada bescuitada	AB
grollera bescuitada	GB
bescuitada	BE
caolinífrica	CA

7. ACABATS

allisat	AL
allisat amb fang	AF
arenós	AR
brunyt	BR
encastació de fang	EF
engalbat	EN
esmaltat	EM
espatulat	ES
estriat	ET
marques terrisser	MT
pàtina cendrosa	PC
pentinada	PE
pintat	PI
rugós	RU
<i>strice</i>	ST
vernissat	VE
vidrat	VI

METALL

1. CLASSIFICACIÓ

20000	indeterminat
20001	bronze
20002	ferro
20003	plata
20004	or
20005	plom
20006	aleacions diverses
20007	altres metalls
20008	coure

2. FORMA

agulla	AGU
agulla de cap	AGC
alabarda	ALB
àncora	ANC
anell	ANL
anella	ANE
arracada	ARR
arreus de cavall	ARC
artefacte indeterminat	ATI
ast	AST
bala	BAL
barra	BRR
bola/boleta	BLT
bomba	BOM
botó	BOT
braçalet	BRA
braser	BRS
cadena	CAD
clau	CLA
dena	DEN
destral	DRT
diadema	DMA
didal	DID
elements de carro	ECR
elements religiosos	ERE
enformador	ENF
escarpa	EPA
escòria	ESR
escultura	ESC
escut	EST
espasa	ESP
falcata	FAL
fíbula indeterminada	FBI

fíbula anular	FAN
fíbula d'apèndix caudal	FAC
fíbula de bucle	FBU
fíbula de naveta	FNA
fíbulade pivot	FPV
fíbula doble ressort	FDR
fíbula indígena de colze	FIC
fíbula de peu alt	FPA
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fil/frag. riscle/anell/braçalet	FFR
frontissa	FTS
ganivet	GNV
gerra	GER
globelet	GOB
llingot	LIN
mirall	MRL
moneda	MON
pectoral	PEC
penjant	PJA
pinces	PNC
placa	PLC
pondius	PON
punta fletxa	PFL
punta llança/javelina	PLJ
punxó	PNX
punyal	PNY
serra	SER
sivella	SIV
vas	VAS
xinxeta	XIN

3. TÈCNICA

forja	FJ
fosa	FS
cisellar	CS
repussar	RP
calat	CL

VIDRE

1. CLASSIFICACIÓ

30000	vidre
30001	pastà vítrea
30002	crístall
30003	escòria

2. DEFINICIÓ DEL FRAGMENT

sense forma	SF
sense definir	SD
perfil sencer	PS
vora	VO
nansa	NA
arrencament de nansa	AN
coll	CO
carena	CR
llavi	LL
fons	FO
peu	PE
pivot	PI
bec	BE
pom/agafador	AG
escòria	ER
boca	BO

3. FORMA

fragment no definit	VIN
ampolla	AMP
amforisc	VAF
barreta	BAR
bol	BOL
camafeu	VCS
copa	COP
dena	DEN
element construcció	VEC
element d'ús funerari	VEF
element d'ús personal	VEP
flascons	VFL
gerra	GER
plat	PAT
plata	PLA
setrill	SET
ungüentari	UGU
vas	VAS

4. TÈCNICA

realització no definida	ND
vidre-mosaic	VM
motlle decorat	MD
motlle baix relleu	MB
motlle volum rodó	MR
poliment	VL
tallat	VT
gravat	VG
amb aplicacions	VA
fondi d'or	VO
pintat	VP
bufat	VG

MATERIAL LÍTIC

1. CLASSIFICACIÓ

40000	indeterminat	anell	ANE
40001	sílex	artefacte indeterminat	ATI
40002	quars	artefacte no definit	ATD
40003	jaspi	baix relleu	BAR
40004	granit	bala	BAL
40005	arenisca	bola	BLA
40006	volcànic	braçalet	BRA
40007	micaesquistos	braçalet d'arquer	BÇA
40008	caliça	cassoleta	CTA
40009	marbre	dena	DEN
40010	alabastre	enformador	ENF
40011	conglomerat	escultura	ESC
40012	travertí	figura zoomorfa	FZM
40013	pissarra	figura antropomorfa	FAN
40014	pedres precioses	gresol	GES
40015	minerals	inscripció	INS
40016	fòssils	mà de molí	MMO
40017	rierencs	molí barquiforme	MBA
40018	calcària	molí (roda)	MOL
		morter	MOR
		motlle de fundició	MFU
		peça circular foradada	PCF
		peça circular no perforada	PCN
		pedestal	PED
		penjant	PJA
		placa	PLC
		placa decorada	PDC
		placa foradada	PFD
		punyal	PNY
		sarcòfag	SAR

2. FORMA

pedra tallada no retocada ascla	ASC
pedra tallada no retocada fulla	FLL
pedra tallada no retocada rebuig	REB
nucli fragmentat	FNU
nucli amb còrtex	NCO
nucli sense còrtex	NSC
pedra retocada perforador	PFD
pedra retocada gratador	GRA
pedra retocada rascadora	RAS
pedra retocada làmina de dors	LDO
pedra retocada làmina retocada	LRE
pedra retocada punta de dors	PDO
pedra retocada punta (retoc simple)	PUN
pedra retocada geomètric	GEO
pedra retocada denticulat	DNT
pedra retocada truncadura	TRU
pedra retocada punta de fletxa	PFL
pedra retocada osca	OSC
pedra polida cisell	CIS
pedra polida destrat	DTA
allisador	ALS
àncora	ANC

MATERIALS CONSTRUCCIÓ

1. CLASSIFICACIÓ

50000	alabastre
50001	arenisca
50002	elements ceràmics
50003	estuc/arrebossat
50004	fusta
50005	ímbrex
50006	indeterminat
50007	maó
50008	marbre
50009	morter
50010	mosaic
50011	tessel·les
50012	opus signinum
50013	pintura/estuc pintat
50014	rajoles
50015	tegula
50016	tegula “mammata”
50017	tegula de suports
50018	terracotes
50019	tovots/tapial
50020	cornisa
50021	columna
50022	capitell
50023	carreu
50024	antefix
50025	canonada
50026	gàrgola
50027	tubuli
50028	teula vidrada
50029	teula
50030	rajola blanca i blava (XVI)
50031	rajola blanca i blava moderna (XVII-XVIII)
50032	rajola polícroma (XVIII- XIX)
50033	rajola polícroma anterior (XVIII)
50034	rajola blanca i blava anterior (XVIII)
50035	canaló
50036	motllura
50037	rajola vidrada
50038	totxana

MATÈRIA ORGÀNICA

1. CLASSIFICACIÓ

60000	matèria orgànica general
60001	os
60002	ivori
60003	closca
60004	fusta treballada
60005	teixit
60006	cuir
60007	vegetals
60008	paper
60050	restes antropològiques
60051	macrofauna
60052	microfauna
60053	fauna aquàtica
60054	malacofauna
60055	fusta no treballada
60056	carbó
60057	granes
60058	fauna terrestre no definida

2. FORMA

agulla	AGU
agulla de cap agulla o punxó	AGC
ampolla	AMP
anell	ANE
aplic	APL
artefacte d'os/petxina/ibori	OPI
artefacte no definit	AND
beiana	BEI
bossa	BSA
botó	BOT
braçalet	BRA
caixa	CXA
calçat	CÇA
cistell	CTL
cistelleria	CIS
corda	CDA
corn tallat	COT
cullera	CUL
cullereta tocador	CUT
dau	DAU
dena	DEN
dent decorada	DTD
dent perforada	DTP

diari	DIA
enformador	ENF
espàtula	EPT
falange decorada	FLD
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fitxa de joc	FIJ
frontissa	FTS
fus	FUS
fusta frag. indet.	FFI
fusta construcció naval	FCN
fusta construcció	FCO
ganxet	GAN
mànec	MEC
marcador	MCD
penjant	PJA
petxina frag. polida	POP
pinta	PNT
polidor	PUL
punta fletxa	PFL
punxó	PNX
punyal	PNY
raspall	RAS
resquill apuntat	RQA
sabates	SAB
tapadora	TAP
teixit	TXI
ullal porc senglar tallat	UPS

3. TÈCNICA

matèria prima sense modificar	MPS
matèria prima en procés de fabricació	MPF
matèria prima modificada	MPM

MOSTRES PER A ANÀLISIS

70000	terra
70001	morter
70002	pedra
70003	metall
70004	carbó (anàlisi antracològica)
70005	pol·len
70006	granes
70007	llavors
70008	carbó (C14)

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Cala 1

Fotografia 1. Localització Cala 1.

Fotografia 2. Obertura Cala 1 en el tram de la vorera de panots UE100.

Fotografia 3. Nivell de sauló per sota el panots de la vorera UE102.

Fotografia 4. Vista general serveis localitzats a la Cala 1 concentrats a la zona de la vorera.

Fotografia 5. Vista en secció dels diversos serveis localitzats.
1.Electricitat (senyals trànsit); 2.Tub corrugat indeterminat; 4.Aigua; 5.Gas; 6. Electricitat;
7.Electricitat.

Fotografia 6. Vista en planta dels diversos serveis localitzats.
1.Electricitat (senyals trànsit); 2.Tub corrugat indeterminat; 3.Electricitat (enllumenat públic);
5.Gas; 6.Electricitat; 7.Electricitat.

Fotografia 7. Vista en planta dels diversos serveis localitzats.
1.Electricitat (senyals trànsit); 2.Tub corrugat indeterminat; 4.Aigua; 5.Gas; 8.Indeterminat.

Fotografia 8. Vista en planta dels diversos serveis localitzats.
8.Indeterminat; 9.Aigua.

Fotografia 9. Vista en secció dels diversos serveis localitzats.
5.Gas; 8.Indeterminat; 9.Aigua.

Fotografia 10. Vista de la Cala 1 tram de la calçada.

Fotografia 11. Picat de l'asfalt de la calçada UE103.

Fotografia 12. Aixecament del paviment de llambordes UE104.

Fotografia 13. Estrat de terra piconada UE106.

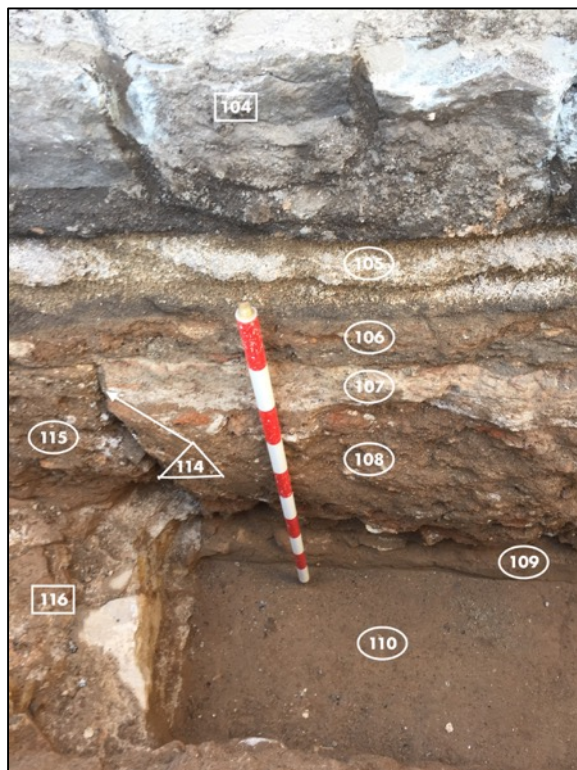
Fotografia 14. Estrat UE108.

Fotografia 15. Nivell de circulació UE110.

Fotografia 16. Nivell d'enderroc inicis segle XVIII UE111.

Fotografia 17. Tall estratigràfic sector occidental Cala 1.

Fotografia 18. Tall estratigràfic sector oriental Cala 1.

Fotografia 19. Neteja i delimitació estructura UE116

Fotografia 20. Vista en planta volta estructura, UE116.

Fotografia 21. Vista alçat mur oriental estructural segle XIX, UE116.

Fotografia 22. Vista zenital mur oriental estructura segle XIX, UE116.

Fotografia 23. Vista en planta mur 2/2 s. XVII UE117.

Fotografia 24. Alçat del mur UE117.

Fotografia 25. Vista interior Cala 1 amb Rec Comtal segle XIX i mur UE117.

Fotografia 26. Cobriment mur UE117.

Fotografia 27. Reompliment Cala 1 amb sauló.

Fotografia 28. Reompliment Cala 1 amb sauló.

Cala 2

Fotografia 29. Localització Cala 2.

Fotografia 30. Vista calçada amb paviment d'asfalt UE203..

Fotografia 31. Panots vorera UE200.

Fotografia 32. Aixecament paviment de llambordes UE204 localitzat a la calçada.

Fotografia 33. Detall paviment de llambordes UE204.

Fotografia 34. Vista nivell de sauló documentat a la vorera UE202.

Fotografia 35. Vista nivell de sauló documentat a la calçada UE205.

Fotografia 36. Estat UE206.

Fotografia 37. Vista general serveis localitzats a la vorera.
2.Electricitat; 3.Tub corrugat morat; 4.Tub corrugat morat; 5.Aigua; 6.Electricitat.

Fotografia 38. Vista en secció dels diversos serveis localitzats a la vorera.
1.Electricitat; 2.Electricitat; 3.Tub corrugat morat; 4.Tub corrugat morat; 5.Aigua;
6.Electricitat.

Fotografia 39. Vista en planta dels diversos serveis localitzats a la vorera.
2.Electricitat; 3.Tub corrugat morat; 4.Tub corrugat morat; 5.Aigua; 6.Electricitat.

Fotografia 40. Vista detall diversos serveis localitzats a la vorera.
1.Electricitat; 2.Electricitat; 3.Tub corrugat morat.

Fotografia 41. Detall gran quantitat d'arrels localitzades a la rasa.

Fotografia 42. Vista general serveis localitzats a la calçada.
7.Tub metàl·lic indeterminat; 8. Tub metàl·lic indeterminat; 9. Tub metàl·lic indeterminat;
10.Electricitat.

Fotografia 43. Vista general Cala 2 un cop oberta.

Fotografia 44. Tall estratigràfic Cala 2.

Cala 3

Fotografia 45. Localització Cala 3.

Fotografia 46. Obertura Cala 3 en el tram de la vorera de panots UE302.

Fotografia 47. Estrat UE30 per sota la vorera UE304.

Fotografia 48 . Vista en secció dels diversos serveis localitzats.

1.Tub metàl·lic indeterminat; 2. Tub metàl·lic indeterminat; 3.Tub corrugat turquesa indeterminat; 4.Electricitat (senyals de trànsit); 5.Electricitat; 6. Electricitat (enllumenat públic); 7.Gas.

Fotografia 49. Vista en planta dels diversos serveis localitzats.
1. Tub metàl·lic indeterminat; 3. Tub corrugat turquesa indeterminat; 4. Electricitat (senyals de trànsit); 5. Electricitat; 6. Electricitat (enllumenat públic); 7. Gas.

Fotografia 50. Paviment d'asfalt de la calçada UE300 un cop repicat per la màquina.

Fotografia 51. Estrat d'anivellament UE304.

Fotografia 52. Estructura s. XIX UE309 i nivell de circulació UE306.

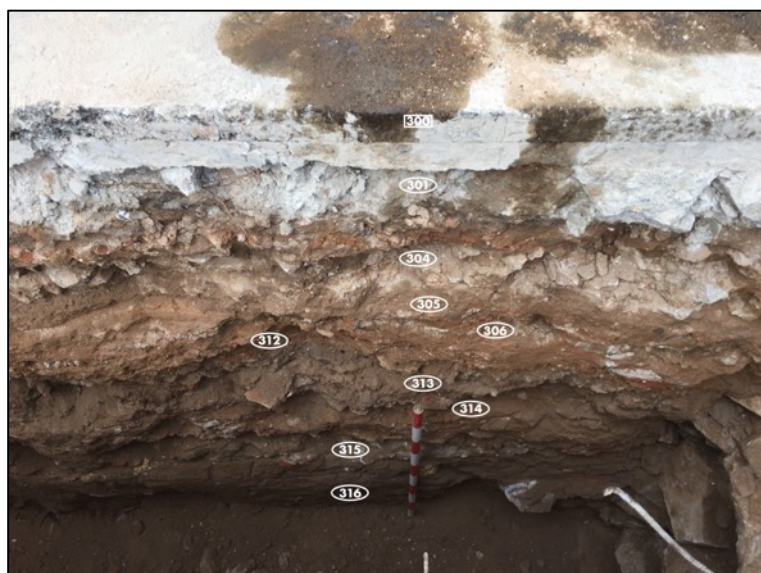
Fotografia 53. Nivell de circulació UE314.

Fotografia 54. Rasa col·lector carrer Comerç UE310.

Fotografia 55. Estrat d'enderroc UE316.

Fotografia 56. Tall estratigràfic Cala 3.

Fotografia 57. Estructura s. XIX UE309 amb tub d'aigua 8.

Fotografia 58. Vista en planta estructura s. XIX UE309.

Fotografia 59. Vista coberta i mur occidental estructura s. XIX UE309.

Fotografia 60. Alçat estructura s. XIX UE309.

Fotografia 61. Vista general estructura s. XIX UE309.

Fotografia 62. Vista general Cala 3.

Fotografia 63. Cobriment estructura UE309.

Cala 4

Fotografia 64. Localització Cala 4.

Fotografia 65. Cala 4.

Fotografia 66. Rebaix paviment asfalt calçada UE403.

Fotografia 67. Nivell de formigó UE404 localitzada sota l'asfalt.

Fotografia 68. Vista general Cala 4.

Fotografia 69. Nivell de sauló UE402 localitzat a la vorera.

Fotografia 70. Estrat UE405 localitzat a la zona de la calçada.

Fotografia 71. Vista general diversos serveis Cala 4.

Fotografia 72. Vista general serveis localitzats a la vorera.
1.Electricitat (senyals trànsit); 2.Tub corrugat morat; 3.Tub corrugat morat; 4.Aigua;
5.Electricitat (enllumenat públic); 6.Electricitat; 7.Electricitat.

Fotografia 73. Vista en planta serveis localitzats a la vorera.
1.Electricitat (senyals trànsit); 2.Tub corrugat morat; 3.Tub corrugat morat; 4.Aigua;
5.Electricitat (enllumenat públic); 6.Electricitat.

Fotografia 74. Detall serveis localitzats a la vorera.
4.Aigua; 5.Electricitat (enllumenat públic); 6.Electricitat; 7.Electricitat.

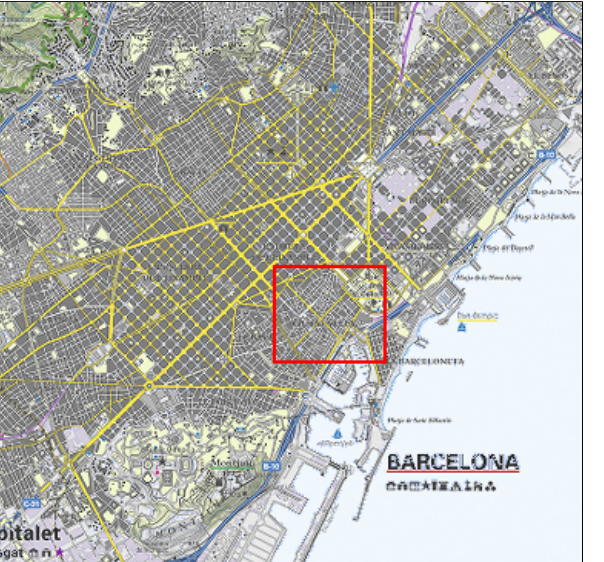
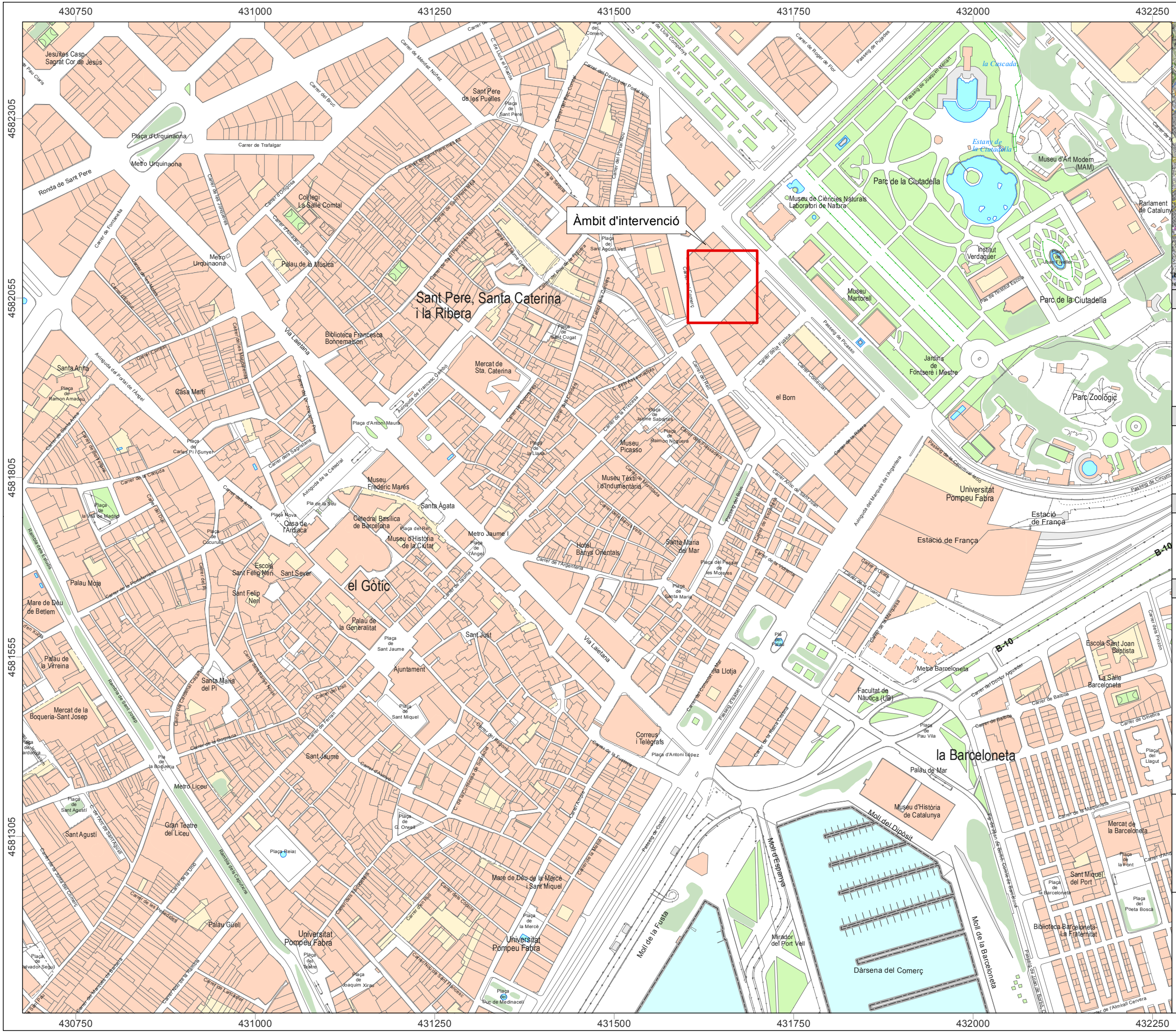

Fotografia 75 . Vista general serveis localitzats a la calçada.
8.Electricitat; 9.Tub metàl·lic indeterminat; 10.Tub metàl·lic indeterminat; 11.Tub metàl·lic indeterminat.

Fotografia 76. Tall estratigràfic Cala 4.

ANNEX 4. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

NOM DEL PROJECTE

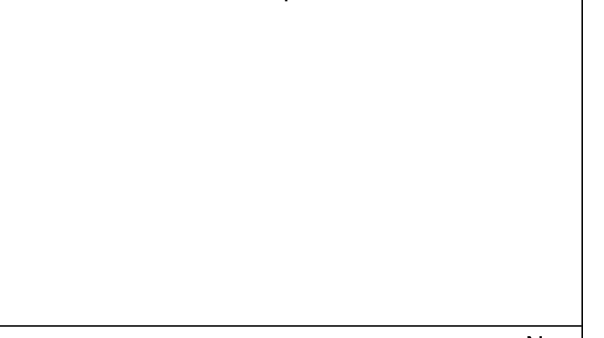
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
CARRER COMERÇ 19-25, 42-58
Codi: 021/18.

MUNICIPI
BARCELONA

DISTRICTE
CIUTAT VELLA

LLEGGENDA

— Límit municipal

Escala 1:5.000
originals DIN-A3

BASE CARTOGRÀFICA: ICC www.icc.cat
PROJECCIÓ UTM FUS 31N / ETRS 89

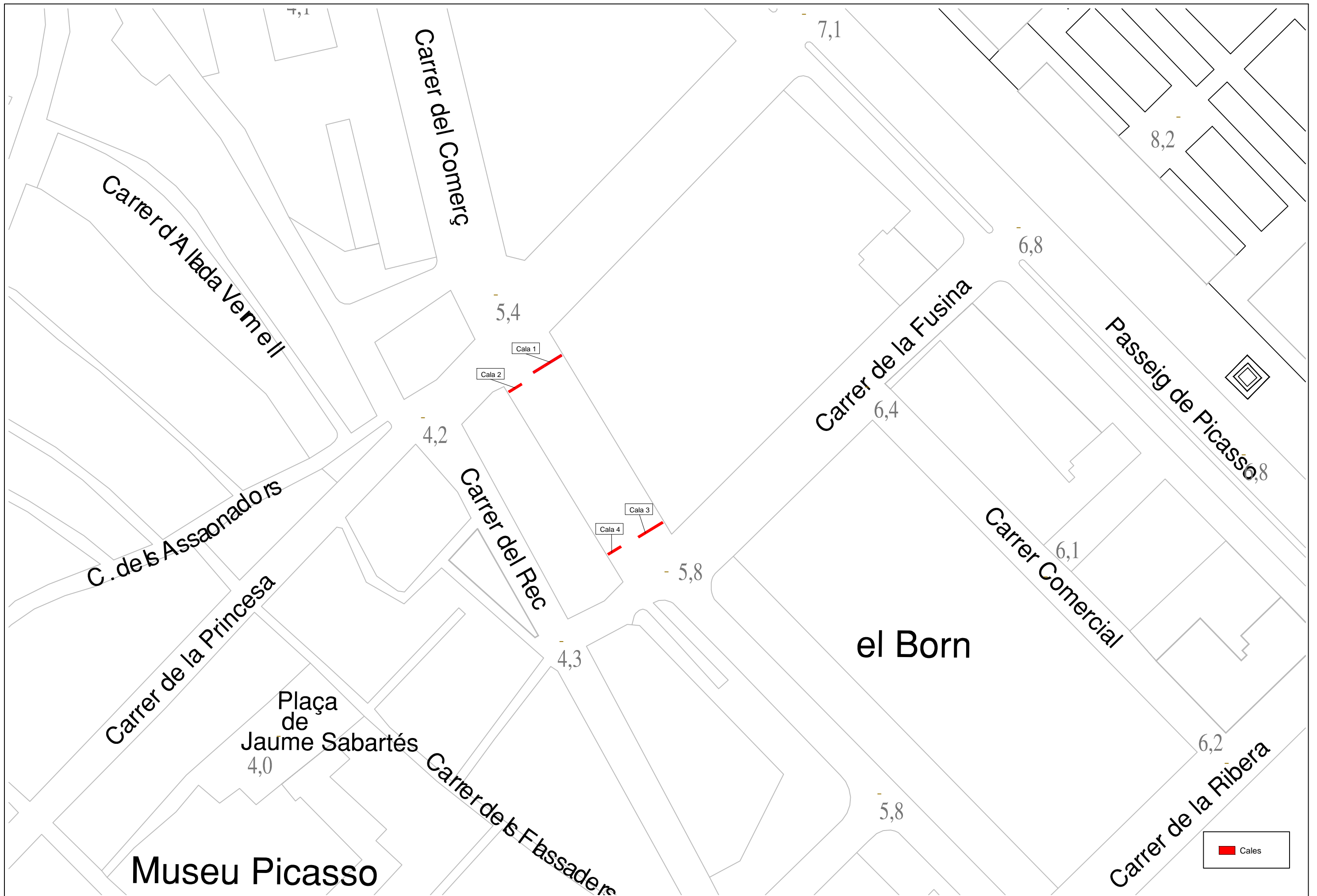
PLÀNOL NÚM.: 1

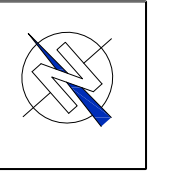
430750 431000 431250 431500 431750 432000 432250

4582305 4582055 4581805 4581555 4581305

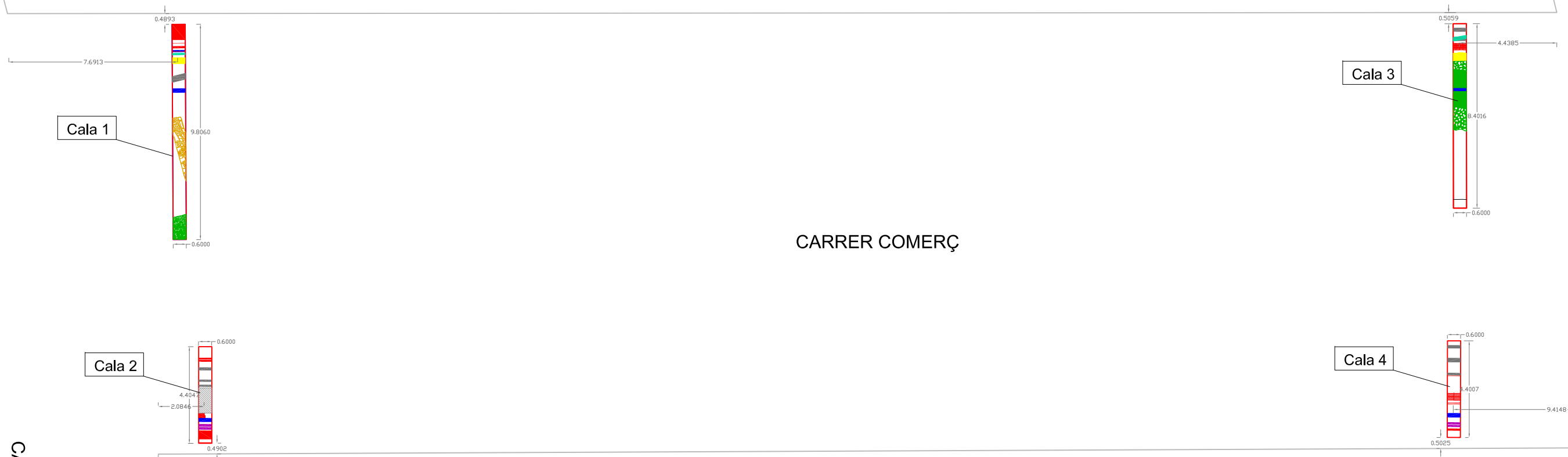
430750 431000 431250 431500 431750 432000 432250

4582305 4582055 4581805 4581555 4581305

CARRER FUSINA

CARRER COMERÇ

CARRER PRINCESA

—	Electricitat	■	Estructures s. XIX
—	Aigua	■	Estructures 2/2 s. XVII
—	Gas		
—	Tub corrugat Indeterminat		
—	Tub corrugat Indeterminat		
—	Tub metàl·lic indeterminat		

INTERVENCIÓ:
 INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA CARRER COMERÇ 19-25, 42-58
 (DISTRICTE DE CIUTATVELLA, BARCELONA)
 Cod: 021118.

ARQUEÒLEGA:
 Vanesa Triay Olives

PLANIMETRIA:
 Vanesa Triay Olives

ESCALA GRÀFICA / NUMÉRICA:
 1:200
 Original DIN-A 3

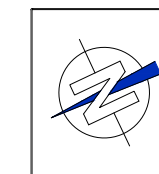

NOM:
 Plànol general localització serveis i estructures
 arqueològiques

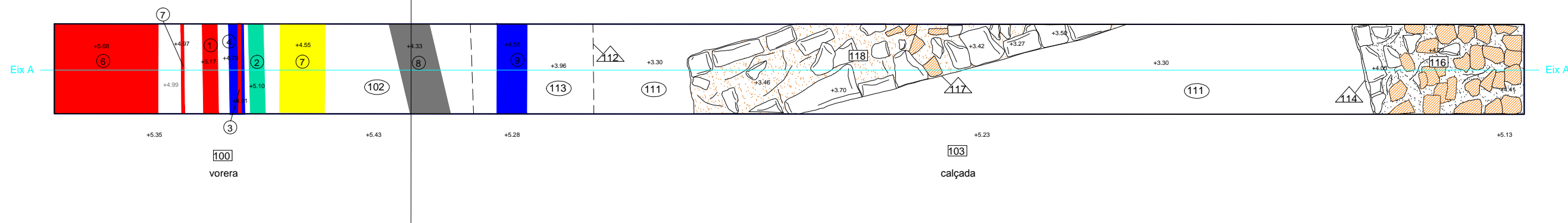
DATA:
 Març 2018

FULL:
 3

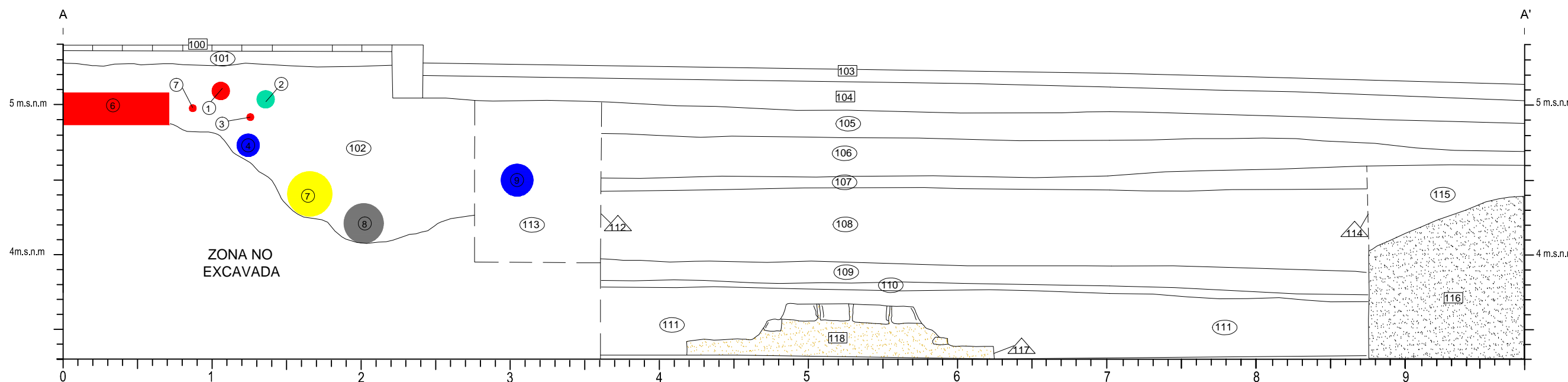
Cala 1

Planta

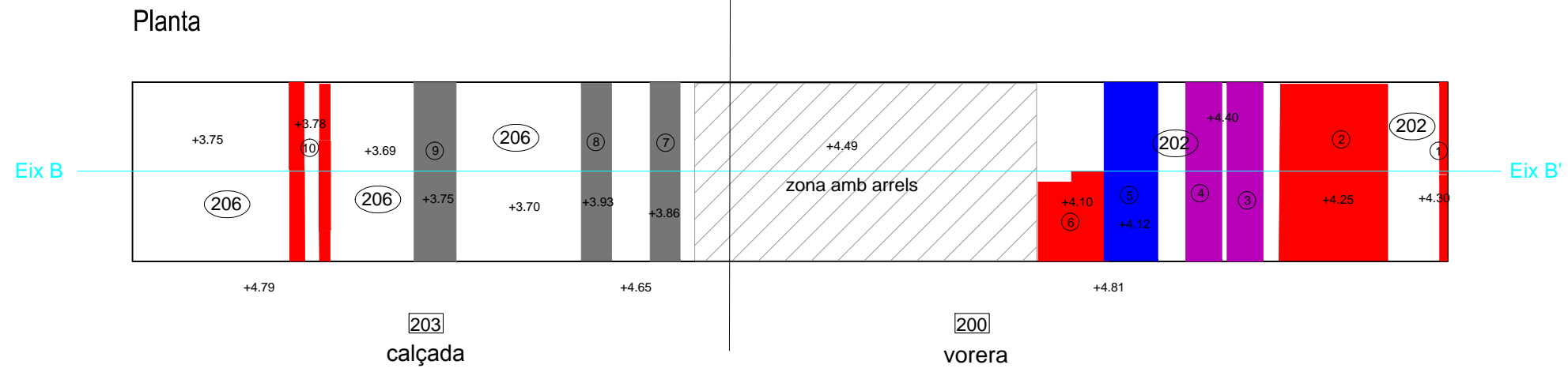
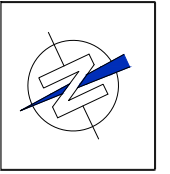
Secció A - A'

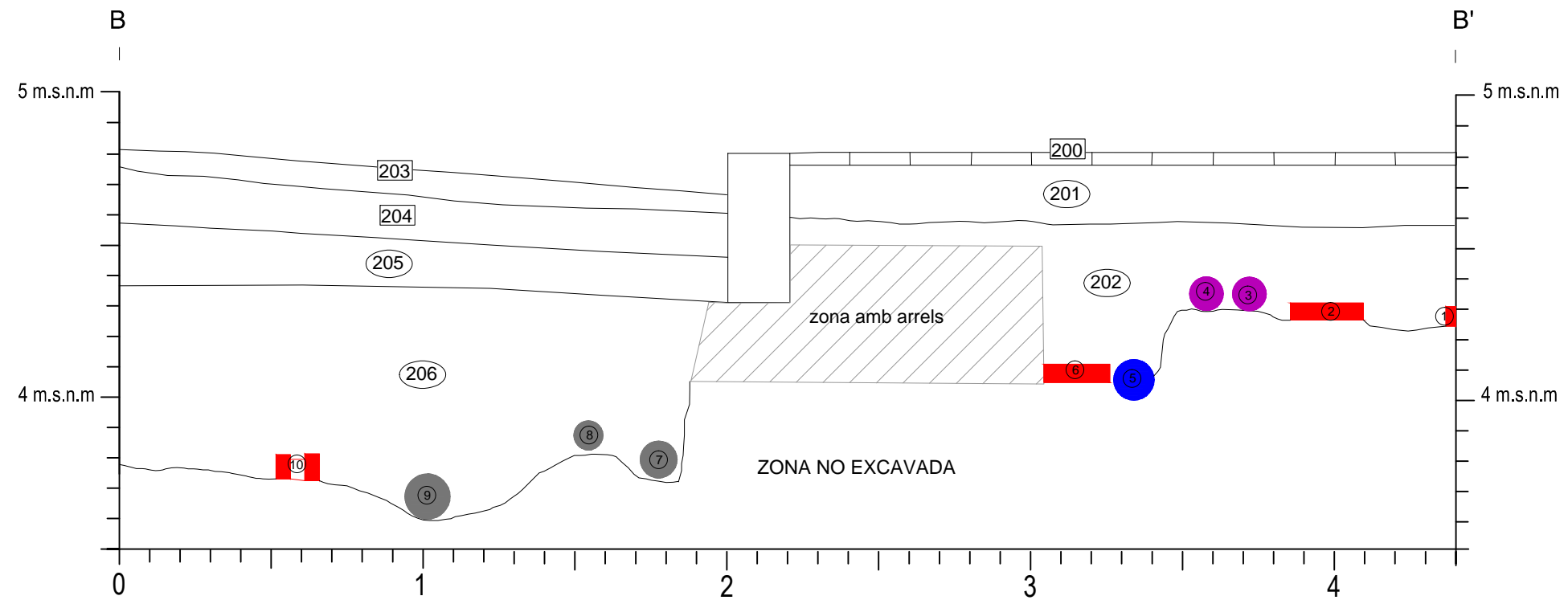
Electricitat	Morter de calç blanca
Aigua	Morter de sorra i calç
Gas	Maons
Tub corrugat Indeterminat	
Tub corrugat Indeterminat	
Tub metàl·lic indeterminat	

Cala 2

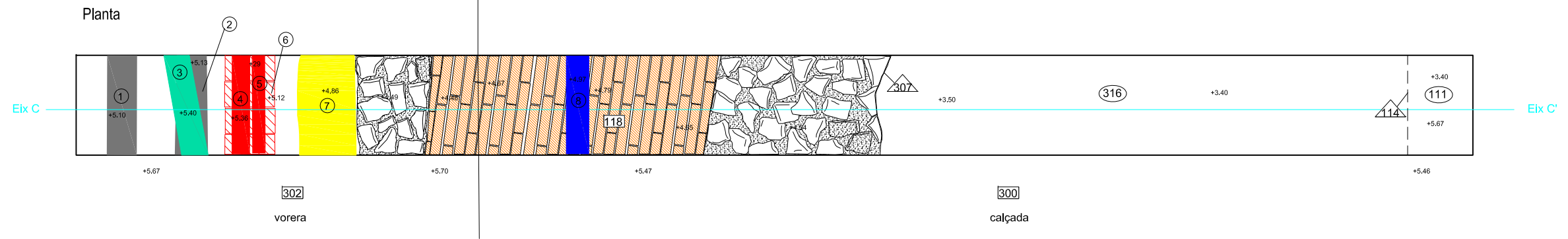
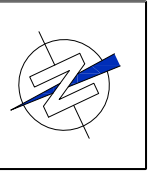
Secció B - B'

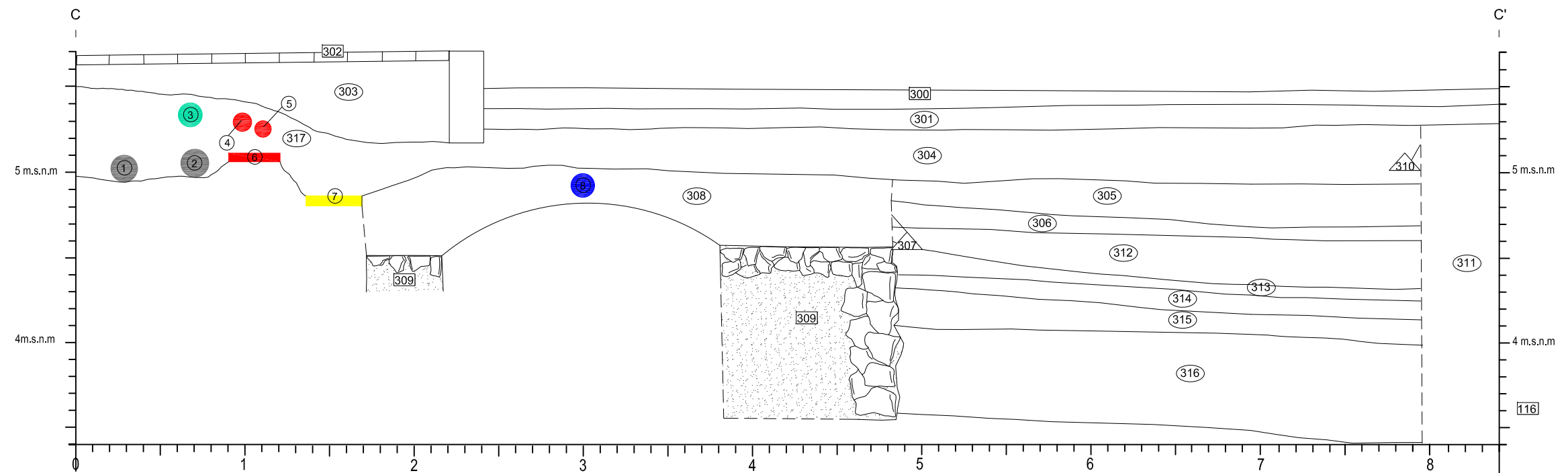
- Electricitat
- Aigua
- Gas
- Tub corrugat Indeterminat
- Tub corrugat Indeterminat
- Tub metàl·lic indeterminat

Cala 3

Secció C - C'

Electricitat	Morter de calç blanca
Aigua	Maons
Gas	
Tub corrugat Indeterminat	
Tub corrugat Indeterminat	
Tub metàl·lic indeterminat	

431535 431560 431585 431610 431635 431660 431685 431710

